

Janina Laine

VIHREÄN RAHOITUKSEN YMPÄRISTÖHYÖTYJEN RAPORTOINTI VIHERPESUN MINIMOIMISEKSI

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Helmikuu 2021

TIIVISTELMÄ

Janina Laine: Vihreän rahoituksen ympäristöhyötyjen raportointi viherpesun minimoimiseksi
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Hallintotieteiden tutkinto-ohjelma
Helmikuu 2021

Tutkielman tarkoituksena on selvittää, miten vihreään rahoitukseen liittyvää epäselvyyttä ja viherpesun mahdollisuutta voidaan minimoida jälkikäteisellä raportoinnilla. Tutkielmassa tarkastellaan myös vihreää rahoitusta saaneiden hankkeiden rahoituspäätöksen jälkeistä seuranta- ja ulkopuolisten arvioijien roolia sekä yhtenevien kriteerien puutetta. Tutkielma on toteutettu kvalitatiivisena keräämällä empiirinen aineisto neljän puolistrukturoidun haastattelun avulla. Haastateltavat asiantuntijat ovat työskennelleet vihreän rahoituksen parissa joko Kuntarahoitus Oyj:ssä tai ulkopuolisina asiantuntijoina Kuntarahoituksen vihreän rahoituksen arviointiryhmässä. Ulkopuolisen arviointiryhmän tehtävänä on arvioida vihreää rahoitusta hakevien hankkeiden kelpoisuutta hyödyntämällä rahoituslaitoksen omaa viitekehystä. Kerätyn aineiston analyysi toteutettiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin.

Tuloksissa korostuvat vihreään rahoitukseen liittyvät kompleksiset haasteet. Ympäristöhyötyjen mittaaminen ja osoittaminen sidosryhmille ei ole täysin yksiselitteistä, vaikka toteutuneiden vaikutusten seurannan nähtäisi tekevän vihreää rahoitusta läpinäkyvämmäksi. Viherpesun riski puolestaan koetaan Suomessa vähäiseksi, vaikkakin teoreettinen mahdollisuus vihreän rahoituksen väärinkäytölle on olemassa. Viherpesun mahdollisuuksia voidaan kuitenkin minimoida hyödyntämällä ulkopuolisia asiantuntijoita arviointiprosessissa. Heidän roolinsa on merkittävä hankkeiden arvioinnissa, sillä rahoituslaitosten asiantuntijuus ei useinkaan riitä vihreyden arviointiin. Vihreän rahoituksen ja teknologian kehittyessä viherpesua voidaan minimoida myös arviointikriteerejä koko ajan kehittämällä. Rahoituspäätöksen jälkeisen seurannan nähdään vähentävän viherpesun mahdollisuutta sekä lisäävän vihreän rahoituksen läpinäkyvyyttä, mutta tällä hetkellä seurantaan ei ole vaadetta eikä toteutukseen selkeitä ohjeita. Rahoituslaitokset odottavatkin selvyyttä vihreän rahoituksen kompleksisiin haasteisiin ulkopuoliselta ylemmältä taholta.

Jotta vihreää rahoitusta hyödyntämällä voidaan edesauttaa asetettujen ilmastotavoitteiden saavuttamista, tulee toimintakenttää yhtenäistää yhä enemmän. Siksi yhtenäisten toimintatapojen ja kriteerien kehittämisen tarve on hyvin ajankohtaista. Keskeistä on kehittää kasvaville markkinoille mahdollisimman nopeasti arviointikriteerit, joiden avulla voidaan määritellä, mitkä toimet voidaan katsoa ympäristöystävällistä toimintaa tukeviksi. Monista suosituksenomaisista periaatteista siirryttäessä kaikkia velvoittaviin kriteereihin voitaisiin viherpesun mahdollisuutta vähentää ja näin vihreän rahoituksen vaikuttavuutta lisätä. Ennen kuin rahoitukselle on luotuna yhtenevät kriteerit, hankkeiden jälkikäteisellä raportoinnilla voitaisiin viestiä rahoituksen vaikuttavuudesta avoimemmin sidosryhmille sekä vastuullisille sijoittajille. Käytännöhaasteet estävät kuitenkin vielä läpinäkyvän jälkiraportoinnin toteutumisen, vaikka sillä olisi lisäarvoa. Perusteellista raportointia toteutuneista vaikutuksista ei voida vaatia ennen kuin on selvää, miten se tulisi toteuttaa. Viherpesun minimoimiseksi kuitenkin vähäinkin seuranta ja raportointi nähdään avoimuutta lisäävänä tekijänä.

Avainsanat: kestävä kehitys, vihreä rahoitus, viherpesu, raportointi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
2. VIHREÄ RAHOITUS OSANA LAAJEMPAA KOKONAISUUTTA	4
2.1 Tutkielman teorian rakentuminen	4
2.2 Kestävä kehitys kuntakentällä	4
2.3 Vihreä rahoitus osana kestävää kehitystä	6
2.4 Kriteerien puute vihreyden arvioinnissa	7
2.5 Viherpesun mahdollisuus luo tarpeen raportoinnille.....	9
3. TUTKIMUSASETELMA.....	11
3.1 Tutkimusongelma ja tutkielman tavoite.....	11
3.2 Tarkastelussa Kuntarahoituksen vihreä rahoitus	12
4. TUTKIMUSMENETELMÄT	15
4.1 Puolistrukturoitu haastattelu aineistonkeruumenetelmänä	15
4.2 Analyysimenetelmänä sisällönanalyysi.....	16
5. TUTKIMUSTULOKSET	18
5.1 Tulosten jäsentyminen	18
5.2 Rahoituspäätöksen jälkeinen ympäristöhyötyjen seuranta	18
5.3 Ulkopuolisten arvioijien merkittävä rooli vihreyden todentamisessa	21
5.4 Viherpesun mahdollisuudet ennen yhteneviä arviointikriteerejä.....	24
5.5 Jälkiraportoinnin rooli viherpesun minimoimiseksi	28
6. JOHTOPÄÄTÖKSET.....	32
6.1 Yhteenveto ja pohdinta.....	32
6.1.1 Viherpesu ilman seuranta tai kriteerejä	32
6.1.2 Arvioijat vihreyden todentajina.....	34
6.1.3 Jälkikäteisen raportoinnin tarve	35
6.2 Loppupäätelmät	37
LÄHTEET	38
LIITE 1 – HAASTATTELURUNKO.....	41

TAULUKKO- JA KUVIOLUETTELO

Kuvio 1:	Teoreettisen viitekehyksen jäsenelty rakentuminen	4
Kuvio 2:	ESG-tekijöiden, tuoton sekä riskin yhdistäminen tasapainoisen lopputuloksen saavuttamiseksi (Hyrskke ym. 2020, 23)	7
Taulukko 1:	Tiivistetyt tutkimustulokset analyysiluokkia mukailten	18

1. JOHDANTO

Taloukasvuun keskittyvässä nyky-yhteiskunnassa ollaan yhä tietoisempia vihreistä arvoista ja -valinnoista. Organisaatioiden ei tulisi kuitenkaan keskittyä pelkästään taloukasvuun tai voiton tavoitteluun ottamatta huomion erilaisia ympäristökysymyksiä ja toimintansa ympäristövaikutuksia. Nykyisin kompleksisten ympäristöasioiden huomioon ottaminen vaatii uudenlaisia toimintamalleja ja -tapoja myös kunnilta, joiden tulisi osaltansa ottaa huomioon kestävä kehityksen arvot. Kuntalaissa velvoitetaan kuntia edistämään asukkaidensa hyvinvointia sekä palveluiden järjestämistä taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla (Kuntalaki 410/2015 § 1). Suomi on myös sitoutunut noudattamaan YK:n jäsenmaiden kestävä kehityksen Agenda 2030 -toimintaohjelmaa ja tavoitteita, joiden tarkoituksena on edistää kestävä kehitystä vuoteen 2030. Toimintaohjelman toimeenpanosta vastaa ensisijaisesti valtio, mutta myös paikallishallinnon toimilla on merkitystä tavoitteiden saavuttamisessa. (Ulkoministeriö 2020.) Kuntastrategiaan tulisikin liittää kestävä kehityksen tavoitteet, jotta Suomea sitovat Agenda 2030 tavoitteet saavutettaisiin (Schmidt-Thomé ym. 2020, 73).

Osana kestävä kehitystä kuntien tulisi ottaa huomioon ympäristötietoisuus ja vihreät arvot myös erilaisissa investoinneissaan, jotta asetettuihin kestävä kehityksen tavoitteisiin päästäisiin. Päätöksiä ja hankkeita ei voida tehdä ympäristökysymyksiä sivuuttaen pelkästään taloukasvua silmällä pitäen. Erilaisissa investoinneissa tulisi nykyään ottaa huomioon negatiivisten ulkoisvaikutusten minimointi sekä pyrkimys kohti kestävä kehitystä ja vihreämpiä valintoja. Yksi keino tähän on hyödyntää arvoiltaan ajankohtaista vihreää rahoitusta, jota esimerkiksi Kuntarahoitus Oyj tarjoaa. Vihreän rahoituksen myötä kunnat pystyisivät osaltaan vaikuttamaan ympäristöystävälliseen tulevaisuuteen, sillä vihreä rahoitus korvamerkitään hankkeisiin, jotka edistävät ympäristöystävällisyyttä. Kuntarahoitus tarjoaa vihreää rahoitusta samoilla ehdoilla kuin muitakin lainoja, mutta edullisempaan hintaan kannustaen kuntia vihreyden tavoitteluun. Tämän lisäksi vihreää rahoitusta käyttäneille hankkeille luvataan näkyvyyttä Kuntarahoituksen toimesta. (Kuntarahoitus 2020d.) Edullisempi rahoitus tai näkyvyyden kautta tavoitellut imagoedut eivät saisi kuitenkaan olla ainoita perusteita vihreän rahoituksen hakemiselle, vaan syiden tulisi perustua kestävä kehityksen aitoon tavoitteluun, johon edullisemmalla hinnalla pyritään vain kannustamaan.

Agenda 2030 tavoitteiden saavuttamisessa vihreällä rahoituksella on tärkeä rooli, sillä useat tavoitteet, kuten kestävä infrastruktuuri tai energiatehokkuus, vaativat lisäinvestointeja, jotka tukevat näiden vihreiden projektien toteutumista (Ranto 2019, 33). Vihreän rahoituksen myöntämiselle ei ole kuitenkaan vielä olemassa yhteneviä standardeja tai velvoittavia kriteereitä, jotka määrittäisivät sen, mitkä hankkeet ovat ympäristöystävällisiä. Näin ollen vihreää rahoitusta voi saada eri luottolaitoksilta hieman eri kriteerein. Suomessa eri rahoitusalan toimijat myöntävät vihreää rahoitusta omien viitekehystensä mukaisesti ja voivatkin määritellä itse, minkälaisilla kriteereillä ne myöntävät vihreää rahoitusta (Leppänen 2019, 9).

Ilman velvoittavia kriteereitä ongelmaksi syntyy se, miten voidaan määritellä vihreää rahoitusta saaneiden hankkeiden vihreys, joka tukisi kestävästä kehitystä. Rahoitusta saaneita hankkeita on vaikea vertailla, ja niiden vihreyttä on vaikea määritellä, kun yhteisymmärrystä vihreän rahoituksen viitekehystä ei ole. Vihreää rahoitusta kritisoivassa keskustelussa onkin tullut ilmi, että rahoitusta saaneilla hankkeilla voi olla hyvinkin eri vihreysasteet, jolloin ympäristöystävällisyyden taso voi vaihdella. Tämä voi johtaa niin sanottuun viherpesuun, jolloin ympäristöarvojen tavoittelu ei ole täysin läpinäkyvää. Ehlers ja Packer (2017, 89) tarkastelevat tätä samaa asiaa Kansainvälisen järjestelypankin (Bank for International Settlements, BIS) neljännesvuosikatsauksessa. He pohtivat, miten sijoittajat voivat olla varmoja vihreiden joukkovelkakirjojen ympäristöystävällisyydestä ilman, että kansainvälisesti on määritelty mitä ympäristöystävällisyys tässä yhteydessä tarkoittaa. Miten tällöin voitaisiin siis olla varmoja, ettei vihreitä joukkovelkakirjalainoja käytetä viherpesuun? Yhtenä ratkaisuna tähän ovat eri organisaatioiden luomat vihreät sertifikaatit, joilla pyritään osoittamaan vihreyttä ja eri vihreän sävyjä, eli vihreysasteita.

Näitä suosituksia antavia sertifikaatteja ja yleisluontoisia periaatteita, kuten GBP-periaatteita, sovelletaan rahoituslaitoskohtaisesti. Euroopan unioni on osaltaan pyrkinyt selkeyttämään vihreää rahoitusta osana Euroopan vihreän kehityksen investointiohjelmaa. Ohjelman mukaan on tärkeää määritellä kriteerit vihreydelle, jotta viherpesua voidaan estää ja rahoitusta voitaisiin lisätä edistämään Euroopan unionin hiilineutraaliustavoitetta (Euroopan parlamentti 2020). Niin kauan, kun vihreälle rahoitukselle ei ole olemassa yhteneviä, velvoittavia ja selkeitä kriteereitä ei voida olla täysin varmoja vihreän rahoituksen tavoitteiden toimivuudesta. Kriteerien puuttumisen myötä huomiota tulisi kiinnittää rahoituspäätöksessä hyödynnettävien ennakkolaskelmien sijasta enemmän myös rahoituksen jälkeiseen hankkeiden ympäristöystävällisyyden todellisen toteutumisen läpinäkyvään raportointiin ja seurantaan.

Vihreää rahoitusta hyödynnettäessä investoinneista tulisi voida osoittaa niiden aikaansaamat ympäristöhyödyt läpinäkyvästi sidosryhmille. Vihreyden määrittelyssä yhtenäiset kriteerit ovat välttämättömiä, jotta vihreän rahoituksen tuomista hyödyistä voidaan olla varmoja ja viherpesun mahdollisuus voitaisiin poissulkea. Ennen kuin vihreälle rahoitukselle luodaan vakiintunutta, yhtenevää ja velvoittavaa kriteeristöä tulee periaatteiden ja suositusten hyödyntämiseen kiinnittää erityistä huomiota ja kriittisyyttä. Suurempi huomio tulisi olla myös ulkopuolisten arvioijien roolilla hankkeen soveltuvuuden arvioinnista erilaisiin rahoituslaitosten viitekehyksiin. Rahoituspäätöksen jälkeisessä seurannassa tulisi puolestaan korostaa jälkiraportoinnin merkitystä, jotta lopulta voidaan todentaa vihreän rahoituksen periaatteiden ja investointien ennalta laskettujen ympäristöhyötyjen toteutuminen. Raportoinnin keinoin vihreän rahoituksen läpinäkyvyys ja ymmärrettävyys lisääntyvät, jolloin sitä voitaisiin pitää varteenotettavana vaihtoehtona kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa.

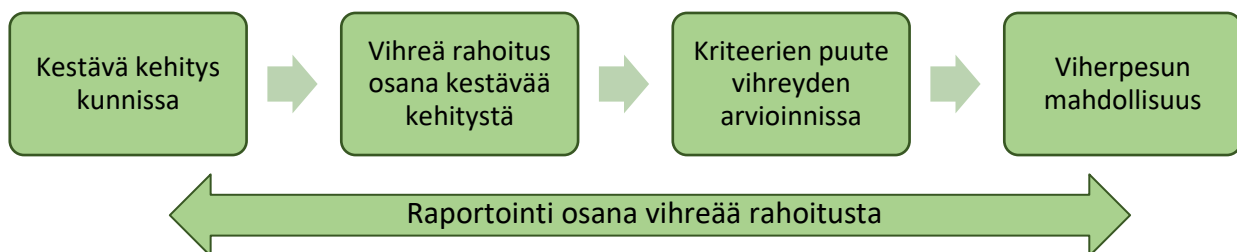
Investointien ympäristöhyötyjen raportoinnin laadulla on merkitystä myös rahoittajille, jotka vihreässä rahoituksessa ovat vastuullisia sijoittajia. Heidän tulee raportoida vastuullisuudestaan sidosryhmilleen. Vastuullisten sijoittajien raportointi puolestaan perustuu rahoitettujen hankkeiden selontekoihin. Ulkopuolisten arvioijien ja kunnollisen raportoinnin myötä vihreään rahoitukseen liittyvää viherpesun mahdollisuutta voidaan pienentää, joka puolestaan kasvattaa avoimuutta vihreän rahoituksen toimivuudesta sijoittajille kuin myös muille sidosryhmille.

Tutkielmassa olen kiinnostunut vihreän rahoituksen toimivuudesta yhtenä kuntien keinona kestävän kehityksen tavoittelussa. Tarkoituksena on selventää vihreään rahoitukseen liittyvää epäselvyyttä, joka voi johtaa viherpesuun, korostamalla jälkikäteisen raportoinnin roolia läpinäkyvän toiminnan mahdollistamiseksi. Tarkat tutkimuskysymykset esitetään teoreettisen viitekehyksen jälkeen luvussa 3.1. Tutkimuskysymysten esittäminen vasta teorian jälkeen perustuu ajatukseen, jossa tutkimuskysymysten muotoilu edellyttää ensiksi tutkimusilmiön teoreettista tuntemusta. Teoreettinen viitekehys toimii tällöin tarkkoja tutkimuskysymyksiä edeltävänä johdatteluna. (ks. Määttä 2014, 17.) Tämän jälkeen tarkkojen tutkimuskysymysten ymmärtäminen on helpompaa.

2. VIHREÄ RAHOITUS OSANA LAAJEMPAA KOKONAISUUTTA

2.1 Tutkielman teorian rakentuminen

Teoreettinen viitekehys rakentuu kuntien kestävästä kehityksestä kohti vihreää rahoitusta ja sen hyödyntämistä osana kestävästä kehityksestä. Vihreän rahoituksen määrittelyn jälkeen nostetaan esiin siihen liittyvää epäselvyyttä velvoittavien kriteerien puutteen myötä. Taustalla vaikuttaa myös vastuullisten sijoittajien toiminta osana vihreää rahoitusta. Lopuksi tarkennetaan viherpesun määritelmään ja sen mahdollisuuteen puhuttaessa vihreästä rahoituksesta. Tutkielman tutkimusongelma rakentuu teoreettisen viitekehysten pohjalta (kuvio 1) tarpeeseen selventää vihreän rahoituksen toimintaa läpinäkyvyyden lisäämiseksi. Raportointi on huomioon otettava osa vihreän rahoituksen koko toimintakentässä. Voidaan sanoa, että vihreä rahoitus vaatii markkinakasvustaan huolimatta edelleen selvyyttä, jotta viherpesun mahdollisuus voidaan minimoida ja ympäristöhyödyt voidaan osoittaa.

Kuvio 1. Teoreettisen viitekehysten jäsenelty rakentuminen

2.2 Kestävä kehitys kuntakentällä

Kestävään kehitykseen liittyvät kysymykset on nostettu maailmanlaajuisesti esille jo vuonna 1987 Maailman ympäristö- ja kehityskomission toimesta (Euroopan elin- ja työolojen kehittämistätiö 2000, 3). Ympäristöystävällisyys ja kestävä toiminta ovat maailmanlaajuisesti pinnalla olevia aiheita, joihin kiinnitetään nykyisin yhä kriittisemmin huomiota. Talouskasvuun keskittyvässä yhteiskunnassa kansalaisten hyvinvoinnin tason tulisi olla kestävällä pohjalla osana kestävästä kehityksestä. Hyvinvoinnin kasvu ei saisi perustua ympäristön pilaamiseen ja luonnonvarojen tuhoamiseen, sillä tällöin hyvinvoinnin kasvu voidaan todeta kestäväksi (Pohjola 2019, 184).

YK:n Ympäristön ja kehityksen maailmankomissio on tunnetusti määritellyt kestävästä kehityksestä

kehitykseksi, joka tyydyttää nykyisen sukupolven tarpeet ilman, että viedään tulevilta sukupolvilta mahdollisuuksia tyydyttää omia tarpeitaan (Siirilä 2016, 3). Talouskasvua ei voida estää tai pitää pahana, sillä se on välttämätöntä kehityksen kannalta. Kuitenkin talouskasvussa voidaan pyrkiä kestäväan kasvuun. Kasvuteorian mukaan talouskasvu voidaan määritellä kestäväksi silloin, kun tulevaisuuden yhteiskunnan hyvinvointi on aina vähintään yhtä suuri kuin nykyinen hyvinvointi ja kun kansantalouden varallisuuden arvo ei vähene ajan kuluessa. Tällaista kestävyyttä voidaan pitää kuitenkin heikkona. Puolestaan vahvan kestävyuden mukaan nykypolvien tulisi säilyttää luonnonvarojen määrä ennallaan eikä korvata niitä henkisellä tai aineellisella pääomalla. (Pohjola 2019, 184–185.) Jotta ilmastonmuutosta voidaan hillitä ja tuleville sukupolville voidaan taata yhtäläiset mahdollisuudet luonnonvaroihin, tarvitaan yhteiskuntien kaikilla tasoilla ja osa-alueilla erilaisia toimia sekä innovaatioita kestävyuden edistämiseksi. Toimia vaaditaan niin yksilöiltä, organisaatioilta, kuin myös paikallishallinnoilta ja valtioilta.

Osana kestävää kehitystä YK:n jäsenmaat sopivat vuonna 2015 Agenda 2030 -toimintaohjelmasta ja tavoitteista, joita Suomikin on sitoutunut noudattamaan. Kestävän kehityksen edistämisen suhteen Suomessa on tehty pitkäjänteistä työtä, minkä voidaan katsoa myötävaikuttaneen siihen, että kestävydestä on tullut laajasti hyväksytty ja harvoin kyseenalaistettu tavoite Suomessa (Berg ym. 2019, 29). Valtioneuvoston kanslian (2016, 13) raportin mukaan Agenda 2030 -tavoitteiden toteuttamisessa katsotaan olevan keskeinen rooli kunnilla vaikkakin Berg ym. (2019, 35) korostavat selvityksessään kaupunkien edustajien toivovan strategisella tasolla tukea Agenda 2030 -työn käynnistämisessä. Valtion selvitys- ja tutkimustoiminnan (2019, 105) tietotarpeiden kuvauksessa on myös korostettu kestäväan kehityksen vaatimaa laaja-alaista työtä kunnissa ja kaupungeissa. Kestävän kehityksen tavoittelu ei saa painottua siilomaisesti vain esimerkiksi ympäristösektorille. Kuvauksessa korostetaan vahvemman strategian tarvetta sekä käytännön toimia, joilla kestäväan kehityksen tavoitteet voidaan saavuttaa. Jotta kestäväan kehityksen mukaista toimintaa voitaisiinkin edistää, tulisi toimijoilla olla yhteisymmärrystä tarvittavista toimista. Julkisella sektorilla katsotaan yleisesti olevan keskeinen rooli ympäristöön liittyvän epävarmuuden lieventämisessä (Braga 2020, 1).

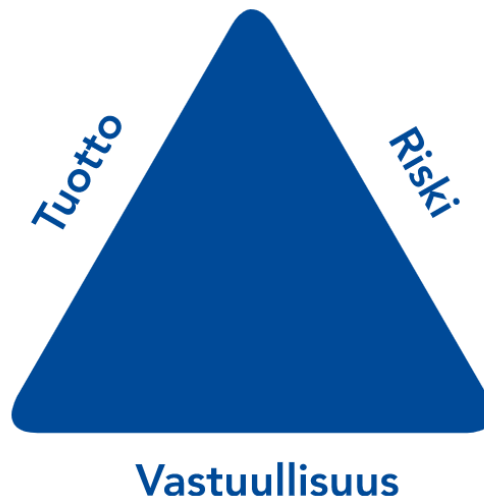
Talouskasvussa on siis välttämätöntä ottaa huomioon kestävä kehitys. Euroopan komissio onkin arvioinut Euroopan tarvitsevan vuositasolla 260 miljardin euron edestä lisäinvestointeja tulevien vuosien aikana, jotta vuoteen 2030 asetetut ilmasto- ja energiatavoitteet olisivat saavutettavissa (Euroopan komissio 2019, 16). Julkisen sektori ei ole itsessään riittävä näihin toimiin. Rajoitetun julkisen talouden takia yksityisen rahoituksen merkitys on valtava. Ilmastonmuutoksen hidastamisessa ja kestäväan kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa tarvitaankin myös yksityistä

rahoittamista. (Reddy 2018, 645.) Yhtenä keinona voidaankin nähdä vihreän rahoituksen hyödyntäminen.

2.3 Vihreä rahoitus osana kestäväää kehitystä

Vihreä rahoitus on eräänlainen rahoitusalan ilmiö, joka pyrkii ohjaamaan rahoitusalaä kohti kestävämpää toimintaa. Se koostuu sekä julkisesta että yksityisestä rahoituksesta. Vihreän rahoituksen voidaan katsoa tarkoittavan rahoitusta, jota allokoitaan ympäristöystävällisiin ja kestäväää kehitystä tukeviin hankkeisiin. Vaikka vihreän rahoituksen määrä on kasvanut viime vuosina nopeasti, määritelmä itsessään vihreälle rahoitukselle on kuitenkin vielä osakseen yleisluontoinen. (esim. Ehlers & Packer 2017; Reddy 2018; Lehtokangas 2019; Leppänen 2019.) Osakseen tämä johtuu siitä, että vihreään rahoitukseen voidaan soveltaa rahoituslaitosten omia erilaisia viitekehyksiä. Voidaan kuitenkin sanoa, että vihreän rahoituksen yleisesti hyväksytty tarkoitus on edistää ilmastotavoitteisiin liittyväää kestäväää kehitystä erilaisilla ympäristöystävällisyyden huomioivilla hankkeilla. Rahoituspäätöstä arvioitaessa tulee ottaa huomioon hankkeiden negatiiviset ja positiiviset ympäristövaikutukset (Reddy 2018, 645).

Usein vihreällä rahoituksella viitataan vihreisiin joukkovelkakirjalainoihin (eng. green bonds). Tällöin liikkeelle lasketun joukkovelkakirjalainan pääoma on korvamerkattuna ympäristöystävällisten investointien rahoitukseen. Rahat, joita vihreään rahoitukseen sijoitetaan, tulevat vastuullisilta sijoittajilta. Vastuullinen sijoittaminen pitää sisällään ESG-tekijöiden (Environment, Social, Governance) huomioon ottamisen sijoituspäätöksiä tehdessä. Tällöin sijoittaja pyrkii hakemaan yhteiskunnallista hyväksyntää toiminnalleen. Huomioon otetaan pitkän aikavälin tuotto ESG-asiat huomioiden. Taustalla vaikuttaa eettisen sijoittamisen periaate, jossa arvot ohjaavat sijoittamista ja tuoton katsotaan olevan toissijaista. Vastuulliselle sijoittamiselle on kuitenkin tyypillistä, ettei sijoittaja laita vastakkain tuottomahdollisuuksia ja ESG-tekijöiden ympäristönäkökulmia, sosiaalista vastuuta sekä hyvän hallinnon näkökulmia. Sijoittamisessa tulee tällöin ottaa huomioon tasaisesti vastuullisuus, tuotto sekä riskit. (Hyrskke, Lönnroth, Savilaakso & Sievänen 2020, 19–24.) Näiden tekijöiden yhdistämistä voidaan hahmottaa tasasivuisen kolmion avulla, jossa kaikki kolme asiaa ovat yhtä tärkeitä lopputuloksen kannalta (kuvio 2). Vastuullisessa sijoittamisessa suhtaudutaankin pitkän aikavälin tuottojen maksimointiin ESG-tekijät huomioiden (Hyrskke ym. 2020, 19). Voidaankin sanoa, että vastuullisessa sijoittamisessa sijoittaja haluaa eettisen pitkän aikavälin kohteen, joka on myös tuottoisa. Tämä erottaa vastuullinen sijoittaminen eettisestä sijoittamisesta.

Kuvio 2. ESG-tekijöiden, tuoton sekä riskin yhdistäminen tasapainoisen lopputuloksen saavuttamiseksi (Hyrskke ym. 2020, 23).

Vastuullisille sijoittajille on tärkeää, että sijoitetuilla varoilla vaikutetaan ympäristötavoitteiden saavuttamiseen sekä ilmastonmuutokseen ehkäisemiseen. Allokoimalla varoja vihreisiin hankkeisiin voidaan edistää kestävä kehityksen tavoittelua. Hankkeiden tulisikin olla pitkällä aikavälillä kestävä kehityksen mukaisia. Näkökulma tuleekin ottaa huomioon jo hanketta suunnitellessa. Lehtokangas (2019, 19) nostaa esiin myös näkökulman vastuullisten sijoittajien vallasta vaikuttaa organisaatioihin. Sijoitustensa kautta he voivat ilmaista haluavansa organisaatioilta vastuullisempaa toimintaa. Tällöin organisaatiolle muodostuu ulkoinen paine muuttaa toimintatapojaan sijoittajien tahtomalla tavalla. Siksi vihreä rahoitus ja vastuullinen sijoittaminen voidaan nähdä yhtenä keinona kestävä kehityksen tavoittelussa. Erilaisten kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttaminen edellyttääkin vihreyden huomioimista enenevässä määrin (Berry 2018, 645). Positiivista onkin, että sijoittajat ovat alkaneet hyödyntämään vihreää rahoitusta enemmän, sillä heidän toimensa vaikuttavat siihen, miten ja minne rahoitusta allokoidaan.

2.4 Kriteerien puute vihreyden arvioinnissa

Vihreään rahoitukseen liittyvää läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta heikentää konsensuksen puute yhteisistä kriteereistä. Yksi tämän hetken suurimmista ongelmista liittyykin siihen, mitä vihreydellä tarkoitetaan vihreässä rahoituksessa. Vihreyden määrittely voi vaihdella, sillä monet rahoituslaitokset ja yritykset määrittelevät vihreyden omilla termeillään (Walter, Cochu, Georgiev, Eisiger & Hogg 2017, 8). Usein ongelmaksi muodostuu vihreyden määrittelyssä se, mitä toimia pidetään ympäristöystävällisyyttä ja kestävä kehitystä tukevinä. Monet aikaisemmat tutkimukset nostavatkin esiin vihreän rahoituksen haasteeksi yleisen määritelmän ja kansainvälisten standardien puuttumisen.

Vihreä rahoitus näyttäytykin osittain edelleen epäselvänä, vaikka vihreän rahoituksen markkinat ovat kasvaneet nopeasti viime vuosina (ks. Ehlers & Packer 2017, 89). Jotta vihreä rahoitus voidaan merkitykseltään nähdä osana kestävästä kehityksestä, tulisi sillä olla selkeämmät toimintaperiaatteet, joiden kautta kestävyyttä voitaisiin läpinäkyvämmiin tavoitella.

Tällä hetkellä vihreällä rahoituksella ei siis ole globaalisti yhtenevää määritelmää, mikä heijastuu myös siihen, ettei rahoituspäätöksissä ole helppoa arvioida hankkeiden vihreyttä. Tarvittaisiin yhteiset kriteerit, jotta voitaisiin määritellä se, mikä on lopulta ympäristömyönteinen hanke rahoituksen kannalta. Vaikka vihreyttä arvioitaessa ei ole vielä tarkkaa määritelmää sille, mikä katsotaan ympäristöystävälliseksi toiminnaksi, erilaiset standardit ovat saaneet hyväksyntää markkinaosapuolilta. Vihreän rahoituksen markkinoiden kasvusta huolimatta useat organisaatiot tarjoavat lukuisia erilaisia sertifikaatteja, joiden tarkoituksena on osoittaa vihreyttä. (Ehlers & Packer 2017, 89–90.) Vihreille joukkokirjoille on luotuna esimerkiksi International Capital Market Associationin (ICMA) myötä vapaaehtoisuuteen perustuvat periaatteet, Green Bond Principles (GBP), joita liikkeeseenlaskijat voivat halutessaan noudattaa. GBP-periaatteissa annetaan suosituksia vihreyden läpinäkyvyydestä, tiedonannosta ja raportoinnista. Huomioitavaa on, että GBP-periaatteita noudattaessa vihreän joukkovelkakirjan liikkeeseenlaskija on sitoutunut suhteellisen yleispiirteisiin periaatteisiin, sillä periaatteet sisältävät vain muutamia ehdottomia vaatimuksia tai velvoitteita. (Ranto 2019, 13–16.)

Monien erilaisten sertifikaattien ja periaatteiden myötä vihreyttä ja vihreää rahoitusta saaneita hankkeita on kuitenkin vaikea vertailla ja arvioida. Näiden periaatteiden ollessa vapaaehtoisia ja suosituksenomaisia ei ympäristöhyötyjen todentaminen ole täysin yksiselitteistä. Sääntelyn puute vihreään rahoitukseen liittyen voikin johtaa jopa vihreyden kyseenalaistamiseen ja maineriskeihin. Vihreitä joukkovelkakirjoja voidaan nimittäin laskea liikkeeseen vihreäksi pidetyille hankkeelle, joiden vihreys kyseenalaistetaan myöhemmin jo sijoitusten jälkeen. (Mihálovits & Tapaszi 2018, 307.) Esimerkiksi GBP-periaatteiden noudattaminen on täysin liikkeeseenlaskijan vastuulla, eikä periaatteissa ole määritelty sanktiota siltä varalta, jos niitä rikottaisiin. Myöskään ICMA:lla ei ole mitään valvontamekanismeja, joilla GBP:n noudattamista seurattaisiin. (Ranto 2019, 17.) Joissain sertifikaateissa mahdollinen sanktio on esimerkiksi sertifikaatin ja vihreydestä koituvien mainehyötyjen menettäminen.

Jotta julkista ja yksityistä rahoitusta saadaan enemmän edistämään kestävästä kehityksestä tavoitteita, tarvitaan selkeät vihreyden kriteerit ja suurempi rooli hankkeiden ympäristöhyötyjen raportoinnille.

Euroopan komissio onkin julkaissut vuonna 2018 kestävän kasvun rahoitusta koskevan toimintasuunnitelman. Toimintasuunnitelman kiireellisin ja tärkein toimi on perustaa yhteinen luokitusjärjestelmä kestäville toiminnoille. Toimintasuunnitelman mukaan tarvitaan yhteisymmärrys toimintojen sekä sijoitusten ympäristökestävyydestä, jotta pääomavirtoja voidaan ohjata kestävämpiin toimintoihin. Toimintasuunnitelmassa pyritäänkin luomaan selkeät ohjeet siitä, mitä toimintoja pidetään ympäristötavoitteita edistävinä. (Euroopan unionin neuvosto 2020, 4.) Yhtenevien kriteerien kautta voitaisiin estää myös viherpesua (Euroopan parlamentti 2020). Ennen kuin kriteerit saadaan täytäntöön, tulisi viherpesun mahdollisuutta minimoida vihreän rahoituksen toimintakentässä. Vastuullisten sijoittajien vaatimien raporttien myötä vihreän rahoituksen vastuullisuus ja ympäristöhyödyt tulisi voida osoittaa, jolloin viherpesun pitäisi käytännössä olla vaikeaa.

2.5 Viherpesun mahdollisuus luo tarpeen raportoinnille

Yhteisten kriteerien puute vihreän rahoituksen myöntämiselle luo mahdollisuuksia viherpesulle (eng. greenwash). Voidaan sanoa, että yksityiskohtainen määritelmä vihreälle minimoisi viherpesun riskiä markkinoilla (Walter ym. 2017, 37). Viherpesulla tarkoitetaan rahoituksen yhteydessä epäoikeudenmukaista kilpailuetua, jota saadaan markkinoimalla rahoitustuotetta ympäristöystävällisenä tuotteena, vaikka ympäristövaatimukset eivät täytyisikään (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2020/852). Toisaalta viherpesu voidaan liittää myös imagoedun tavoitteluun markkinoinnin näkökulmasta. Tällöin vihreitä arvoja korostamalla organisaatiot parantavat ulospäin myönteistä mainettaan. Grant (2008) on määritellyt ympäristömarkkinointiin liittyvän viherpesun tarkoitukseksi vihreän kuvan luomisen tavanomaisista tai mahdollisesti haitallisistakin tuotteista (Sairanen 2017, 21). Viherpesua voikin tehdä monin eri tavoin. Termiin viitataan yleisesti silloin, kun tietylle väitteelle ei ole todistettavia perusteita. Tietty epämääräisyys, epäolennaisuuksien kertominen sekä harhaanjohtavien ympäristömerkkien ja leimojen käyttö voidaan katsoa viherpesuksi. (Liappis, Pentikäinen & Vanhala 2019, 225.) Viherpesua esiintyykin, kun yritys antaa positiivisen kuvan ympäristöasioistaan, jotka eivät heijastu yrityksen sisäiseen toimintaan ympäristöasioihin liittyen (Testa, Boiral & Iraldo 2018, 288). Huomioitavaa on kuitenkin se, ettei viherpesu ole aina tahallista. Se voi myös olla tahatonta tai näiden yhdistelmää. (Illman 2017, 27.) Viherpesua voikin tapahtua vihreän rahoituksen markkinoilla sekä rahoittajien puolesta että rahoitettujen hankkeiden puolesta, kun ne hyötyvät vihreydestä esimerkiksi imagoedun keinoin.

Viherpesua on yritetty minimoida vihreään rahoitukseen liittyvillä periaatteilla ja suosituksilla ennen kuin toimintaan on luotuna yhtenevät kriteerit. Myös objektiivisen kolmannen osapuolen roolia ympäristöhyötyjen arvioinnissa on korostettu vihreän rahoituksen markkinoiden kasvaessa. Kuitenkaan ulkoisten arvioijien käyttö ei ole pakollista. (Bachelet, Becchetti & Manfredonia 2019, 4.) Vastuullisuutta korostaen erilaisten ympäristöväitteiden tulisikin perustua laskentaan, joka todennetaan mieluiten kolmannen osapuolen toimesta (Liappis ym. 2019, 186). Rahoituslaitoksien voidessa määritellä vihreyttä omien viitekehyksien myötä, tulisi korostaa läpinäkyvyyttä rahoitettuja hankkeita kohtaan. Läpinäkyvyyden lisäämiseksi rahoituslaitoksen ulkopuolisten arvioijien hyödyntämistä vihreyden määrittelyssä ja viitekehyksien arvioinnissa tulisi korostaa. Ulkopuolisten arvioijien myötä vihreällä rahoituksella rahoitetut investointipäätökset ovat usein läpinäkyvämpiä. Rahoituksessa kolmansien osapuolien hyödyntäminen onkin välttämätöntä informaation epäsymmetrian vähentämiseksi sekä viherpesun epäilyn välttämiseksi (Bachelet ym. 2019, 1). Näin vihreän rahoituksen myöntämisessä voidaan hyödyntää asiantuntijuutta, jota rahoituslaitoksilla ei välttämättä ole ympäristöasioihin liittyen.

Vihreiden arvojen ollessa ajankohtaisia yhä useampi organisaatio pyrkii tavoittelemaan toimissaan kestävyyttä ja ympäristöystävällisyyttä. Ilman tarkkaa määritelmää sille, mitkä toimet katsotaan ympäristöystävälliseksi, on vihreän rahoituksen käytössä mahdollisuus vihreyden leiman tavoitteluun ilman todennettavia kestävä kehityksen toimia. Siksi myös rahoituspäätöksen jälkeiseen raportointiin ja ympäristöhyötyjen todentamiseen tulisi kiinnittää huomiota. Raportoinnin tärkeys heijastuu myös vastuullisten sijoittajien kiinnostuksesta tietää rahoitettujen hankkeiden hyödyistä. Vihreän rahoituksen vaikutuksista tulisikin raportoinnissa pyrkiä todenmukaisuuteen. Hyske ym. (2020, 239–240) toteavatkin vaikutuksiin liittyvien virhearvioiden olevan joko tahallisia tai tahattomia. Heidän mukaansa viherpesun riskiä voitaisiin välttää merkittävästi dokumentoimalla omia toimia sekä hyödyntämällä vertailukelpoisia raportointi- ja mittausmenetelmiä. Myös omien prosessien ja raportoinnin varmentamista ulkoisesti tai sisäisesti korostetaan viherpesun ehkäisemisessä. Raportointi katsotaan hyödylliseksi myös oppimisen kannalta, sillä hyvistä esimerkeistä voidaan ottaa mallia.

3. TUTKIMUSASETELMA

3.1 Tutkimusongelma ja tutkielman tavoite

Vaikka vihreä rahoitus on erittäin ajankohtaista arvoiltaan ja tavoitteiltaan, siihen liittyy kuitenkin ongelmia, joita tulisi tutkia enemmän. Yhteisten kriteerien puutteen myötä ympäristöystävällisten hankkeiden arviointiprosessiin ja raportointiin tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Läpinäkyvyyden lisäämiseksi erilaisten periaatteiden, suositusten ja sertifikaattien noudattamisesta tulisi raportoida riittävässä määrin, jotta vihreyden tavoitteiden saavuttamista voitaisiin tarkastella kriittisesti. Hankkeiden välistä vertailua ei ole mielekäästä tehdä ennen kuin kriteerit ja määritelmät ovat yhdenmukaiset sekä velvoittavat. Myös toteutuneiden ympäristömyönteisten tuloksien tulisi olla osoitettavissa ja verrattavissa hankkeiden ennakoarvioituihin laskelmiin. Näin ollen vastuullisille sijoittajille raportoitaessa ei tulisi nojata vain ennakoarvioihin vaan lopullisiin toteutuneisiin tuloksiin, jotka voivat olla ennakoarvioista poikkeavia.

Tutkielmassa keskitytään tutkimaan vihreän rahoituksen hyötyjen epäselvyyttä ja vihreää rahoitusta saaneiden julkisten investointien läpinäkyvyyttä niiden ympäristöhyötyjen raportoinnin kautta. Vihreän rahoituksen tulisi läpinäkyvämmän edistää kestävä kehitystä, eikä sitä tulisi hyödyntää mahdollisen edullisemman hinnan tai siitä saatavien imagoetujen takia. Seurannan ja raportoinnin kautta voidaan ilmentää vihreän rahoituksen todellisia hyötyjä sekä osoittaa vastuullisille sijoittajille toteutunut vihreys. Tarkoituksena on selventää jälkikäteisen raportoinnin osuutta vihreän rahoituksen läpinäkyvyyden lisäämiseksi ja teoreettisen viherpesun minimoimiseksi ennen kuin vihreän rahoituksen viitekehys on muodostunut yksiselitteiseksi. Tutkimuksen kautta pyritään hahmottamaan jälkikäteisen raportoinnin toimivuutta ja mahdollisuuksia asiantuntijoiden näkemyksiä hyödyntäen.

Vihreää rahoitusta itsessään on tutkittu monista eri näkökulmista kansainvälisesti. Oma tutkimukseni rajautuu käsittelemään Kuntarahoitus Oyj:n vihreää rahoitusta, jota myönnetään kestävä kehitystä tukeviin kuntasektorin investointeihin. Tutkielmassani keskitytään juuri Kuntarahoituksen myöntämään vihreään rahoitukseen, sillä heidän kauttaan rahoitusta myönnetään kuntasektorille. Kiinnostavaa on, miten hankkeiden vihreyttä seurataan rahoituspäätöksen jälkeen, jolloin hankkeet saavat osakseen näkyvyyttä. Tutkimuksen myötä on mahdollista ymmärtää rahoitettujen hankkeiden vihreyden läpinäkyvyyttä osana kuntien kestävä kehitystä ennen kuin vihreän rahoituksen kriteerit ja tavoitteet ovat yhdenmukaistuneet ja velvoittavat.

Päätutkimuskysymyksenä on seuraava:

1. Miten vihreään rahoitukseen liittyvää epäselvyyttä ja viherpesun mahdollisuutta voidaan minimoida jälkikäteisellä raportoinnilla?

Tutkimuksen tarkentavia alakysymyksiä ovat seuraavat:

2. Miten rahoitusta saaneiden hankkeiden vihreyttä seurataan ja arvioidaan rahoituspäätöksen jälkeen?
3. Millainen rooli ulkopuolisilla arvioijilla on viherpesun minimoimisessa?
4. Miten viherpesu voidaan välttää ilman yhteneviä kriteerejä?

Jälkikäteisen raportoinnin roolia ei vihreän rahoituksen yhteydessä ole paljolti tutkittu. Sen rooli tulisi kuitenkin ottaa huomioon, sillä vihreään rahoitukseen saatavat varat tulevat vastuullisilta sijoittajilta. Vastuullisten sijoittajien pitää puolestaan raportoida sijoitustoiminnastaan sidosryhmilleen. Sijoittajan tulee pystyä läpinäkyvällä tavalla kertomaan vastuullisesta sijoitustoiminnastaan ja sen tuloksista, jotta toimintaa voidaan pitää uskottavana. Muulloin sidosryhmät voivat pahimmassa tapauksessa todeta toiminnan viherpesuksi. Vastuullisten sijoittajien raporttien pohjana ovat sijoituskohteiden oma raportointi, josta sijoittajat keräävät tietoa. (Hyrskke ym. 2020, 282–283.) Näin ollen vihreään rahoitukseen liittyen sijoituskohteiden raporttien tulisi antaa oikea ja riittävä kuva rahoittamiensa kohteiden ympäristöystävällisyydestä ja kestävä kehityksen edistämisestä. Tällöin onkin perusteltua, ettei raporttien tulisi perustua rahoituspäätöksessä hyödynnettyihin ennakoarvioihin, jotka voivat olla osittain virheellisiä. Huomiota tulisikin kiinnittää raporttien laatuun erikseen vielä rahoituspäätöksen jälkeenkin. Lehtokankaan (2019) tutkielmassa on sivuttu hankkeiden vihreyden toteutumisen seuranta ja raportointia, joiden todetaan olevan kuitenkin vielä kehitysvaiheessa. Lehtokangas toteaaakin saman, mitä monet muutkin tutkijat: yhteisten globaalien kriteerien, määritelmien sekä raportointiohjeiden kehittäminen on olennaista, jotta voidaan olla varmoja vihreydestä.

3.2 Tarkastelussa Kuntarahoituksen vihreä rahoitus

Kuntien kestävä kehitys ja julkisia vihreällä rahoituksella rahoitettuja hankkeita tutkittaessa Kuntarahoitus on kohteena relevantti, sillä Kuntarahoitus on globaalissa toimintaympäristössä, mutta suomalaisen asiakaskuntaan keskittyvä ainoa suomalainen rahoituslaitos, joka on keskittynyt rahoittamaan kuntasektoria ja yleishyödyllistä asuntotuotantoa (Kuntarahoitus 2020a, Kuntarahoitus 2020d). Kuntarahoituksen asiakkaat koostuvat kunnista, kuntayhtymistä, kuntien määräysvallassa olevista yhtiöistä sekä yleishyödyllisistä asuntotoimijoista. Yhtiön omistus puolestaan jakautuu

suomalaisille kunnille, Kevalle sekä Suomen valtiolle. (Kuntarahoitus 2020a.) Tarkoituksena ei ole tarkastella Kuntarahoitusta yhtiönä, vaan keskittyä heidän kauttaan kuntasektorille myönnettyyn vihreään rahoitukseen ja rahoitettujen hankkeiden raportointiin. Kuntarahoituksella on kuitenkin keskeinen rooli vihreän rahoituksen myöntämisessä Suomessa, joten rajaus perustuu asiantuntijuuden myötä kyseiseen yhtiöön.

Kuntasektori pystyy parantamaan kestävän kehityksen mukaista toimintaansa pyrkimällä kestäviin investointiratkaisuihin ja hyödyntämällä hankkeissaan vihreää rahoitusta. Vaatimuksena on kuitenkin, ettei vihreää rahoitusta käytetä väärin edullisuuden ja imagoedun tavoittelun takia, mikä saattaisi johtaa viherpesuun. Kiinnostavaa on, miten julkinen sektori edistää läpinäkyvää kestävästä kehitystä vihreän rahoituksen kautta. Tämän vuoksi on perusteltua rajata tutkielmaa ja tutkia vihreää rahoitusta juuri Kuntarahoituksen kautta. Kuntarahoitus tarjoaa erilaisia rahoitusratkaisuja ympäristön kannalta kestäviin ja yhteiskunnallisesti vastuullisiin kohteisiin (Kuntarahoitus 2020b). Huomioitavaa on, että Kuntarahoitus on ensimmäinen suomalainen vihreiden joukkovelkakirjalainojen liikkeelle laskija (SEB 2016, Kuntarahoitus 2020b). Ensimmäisen vihreän joukkovelkakirjan yhtiö laski liikkeelle vuonna 2016. Tämän jälkeen ympäristöinvestointeja on rahoitettu 1,474 miljardilla eurolla, josta nostetun rahoituksen määrä on 1,263 miljardia euroa perustuen vuoden 2019 loppuun. (Kuntarahoitus 2019a, 13.) Yhtiö määrittelee itsensä edelläkävijäksi Suomessa kestävän kehityksen edistäjänä. He korostavat vastuullisuutta ja kestävyyttä niin päätöksissä kuin teoissa. Kuntarahoitus mainitseekin edistävänsä työllään lähes kaikkia YK:n kestävän kehityksen Agenda 2030 -tavoitteita. (Kuntarahoitus 2020c).

Vihreä rahoitus on yksi Kuntarahoituksen tarjoama rahoitusmuoto, joka on suunnattu ympäristöystävällisten investointien rahoittamiseen. Rahoitusta saaneille hankkeille luvataan näkyvyyttä sekä tavallista lainaa edullisempaa hintaa. (Kuntarahoitus 2020d.) Edullisempaa lainaa tarjottaessa syntyy myös mahdollisuus sille, että rahoitusta haetaan väärin perustein hinnan ja vihreydestä saatavien imagoetujen takia. Tämä luo mahdollisuuksia viherpesulle ja toisaalta kasvattaa painoarvoa jälkiraportoinnin tarpeelle. Yhtiö myöntää vihreää rahoitusta investointihankkeille, joista syntyy ympäristön kannalta selkeitä ja mitattavia positiivisia vaikutuksia (Kuntarahoitus 2020d). Huomattavaa onkin, miten voidaan määrittellä selkeät ja mitattavat vaikutukset ilman vihreän rahoituksen kriteerejä. Toisaalta kerrotaan, että vihreällä rahoituksella edistetään siirtymää kasvuun, joka huomioi vähähiilisyden ja ilmastonmuutoksen (Kuntarahoitus 2019c, 1). Kuten aiemmissakin tutkimuksissa on todettu, vihreyden määrittelyssä voidaan hyödyntää rahoituslaitosten omia viitekehyksiä erilaisia periaatteita soveltaen. Kuntarahoitus arvioikin rahoitettavia hankkeitaan oman

viitekehysesä pohjalta, joka pohjautuu ICMA:n julkaisemiin GBP-periaatteisiin (Kuntarahoitus 2019c, 1). Näiden periaatteiden todetaan kuitenkin olevan hyvin yleispiirteisiä, eikä niiden noudattamatta jättämisestä seuraa sanktioita (ks. Ranto 2019).

Vihreiden hankkeiden arviointiprosessissa Kuntarahoitus hyödyntää ulkopuolista asiantuntijoista koostuvaa arviointiryhmää, jonka jäsenet arvioivat hakemuksen perusteella hankkeiden soveltuvuuden vihreän rahoituksen viitekehukseen (Kuntarahoitus 2020d). Yhtiö rahoittaa vihreällä rahoituksella seitsemää eri projektikategoriaa, joihin liittyy kategoriakohtaisia tavoitteita. Projektikategoriat koostuvat uusiutuvasta energiasta, energiatehokkuudesta, kestävästä joukkoliikenteestä, kestävästä rakentamisesta, jätehuollosta, vesi- ja jätevesihuollosta sekä ympäristönhoidosta. (Kuntarahoitus 2019c, 1–2.) Selkeästi suurin kategorioista on kestävä rakentaminen, sillä vihreän rahoituksen hankkeita oli vuonna 2019 Kuntarahoituksen vihreän rahoituksen portfolioissa yhteensä 101 kappaletta, joista 75 keskittyi kestäväan rakentamiseen (Kuntarahoitus 2019b, 5). Jokainen rahoitettava hanke arvioidaan arviointiryhmän myötä erikseen. Hankkeen pitkän aikavälin nettoympäristövaikutuksen tulee olla positiivinen, jotta se hyväksytään. (Kuntarahoitus 2019c, 2.) Kiinnostavaa onkin, miten pitkän aikavälin tavoitteita seurataan rahoituspäätöksen jälkeen.

Kuntarahoitus raportoi osana vaikuttavuusraporttiaan vihreän rahoituksen vaikutuksista huomioiden sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia vaikutuksia. Raportoinnin todetaan kuitenkin perustuvan ennen hankkeen toteutumista tehtyihin ennakoarvioihin. (Kuntarahoitus 2019b, 30.) Tutkimukseni kautta pyrin selvittämään jälkiraportoinnin mahdollisuutta, joka perustuisi rahoituspäätöksen jälkeen tehtyihin toteutuneiden vaikutusten raportointiin. Vastuullisuutta tavoitellessa olisi tärkeä pyrkiä antamaan mahdollisimman todenmukainen kuva vastuullisille sijoittajille. Tutkimuksessa pyritään selvittämään, onko mahdollista, etteivät ennalta lasketut ympäristövaikutukset toteudu hankkeiden valmistuttua. Millainen mahdollisuus on siis sille, että lopulliset hankkeet ovatkin vihreämpiä tai vähemmän vihreitä verrattuna rahoituspäätökseen annettuihin tietoihin, joiden pohjalta raportointia toteutetaan? Tällöin jälkiraportointia tulisi korostaa osana vihreän rahoituksen läpinäkyvyyttä.

4. TUTKIMUSMENETELMÄT

4.1 Puolistrukturoitu haastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Tutkimus on toteutettu kvalitatiivisena eli laadullisena. Laadullisen tutkimuksen myötä tutkielmalla ei pyritä yleistykseen, vaan tarkoituksena on kuvata ilmiötä, ymmärtää toimintaa tai antaa teoreettista tulkintaa ilmiölle. Tarkoituksena on saada mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta aiheesta. Tällöin onkin tärkeää, että haastateltavilla on tietoa tai kokemusta tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 86, 98.) Aineisto kerättiin haastattelemalla neljää asiantuntijaa, jotka ovat työskennelleet Kuntarahoituksen vihreän rahoituksen parissa. Haastateltavat valikoituivat tutkimukseen, sillä perusteella, että heillä on kokemusta vihreästä rahoituksesta joko vihreän rahoituksen arviointiryhmässä tai Kuntarahoituksessa työskentelyn kautta. Arviointiryhmällä viitataan Kuntarahoituksen käyttämään ulkopuolisista asiantuntijoista koostuvaan ryhmään. Heidän tehtävänä on arvioida rahoitusta hakevien hankkeiden soveltuvuutta vihreyden viitekehykseen. (Kuntarahoitus 2020b.) Näin ollen haastateltavilla on ymmärrystä vihreän rahoituksen toimintakentästä, rahoitusprosessista sekä hankkeiden arvioinnista ja seurannasta, mistä muodostuu tutkimusongelman ratkaisemisen kannalta olennaista tietoa.

Kaikki neljä haastattelua toteutettiin puolistrukturoituina. Kirjallisuudessa puolistrukturoidusta haastattelusta saatetaan myös puhua teemahaastatteluna (ks. Hirsjärvi & Hurme 2018, 47; Tuomi & Sarajärvi 2018, 87). Puolistrukturoidussa haastattelussa kaikille haastateltaville esitetään lähes samat kysymykset. Kysymysten järjestystä voidaan kuitenkin vaihtaa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, luku 6.3.3.) Puolistrukturoitu haastattelu palveli parhaiten tutkimuksen tarkoitusta, sillä haastattelutilanteeseen oli luotuna pohja tutkimuskysymysten aiheiden perusteella (liite 1), minkä lisäksi oli mahdollista kysyä tarkentavia kysymyksiä. Haastattelujen kautta pyrittiin saamaan selville, miten rahoitettavien hankkeiden vihreyttä arvioidaan ja seurataan viherpesun mahdollisuus huomioon ottaen. Haastatteluissa keskityttiin vihreään rahoitukseen yleisesti, sekä myös Kuntarahoituksen myöntämänä.

Haastattelut toteutettiin koronatilanteen takia yksilöhaastatteluina etäyhteyksin Microsoft Teamsia hyödyntäen. Kaikki neljä haastattelua toteutettiin joulukuussa 2020. Haastattelutilanteessa sekä haastattelijalla, että haastateltavilla oli myös kameran myötä videoyhteys. Aineiston analyysiä varten haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Yhteensä tallennettua materiaalia kaikista neljästä

haastattelusta kertyi kolme tuntia ja kolme minuuttia. Yksittäisten haastattelujen kesto vaihteli 36–56 minuutin välillä. Litteroituna aineistoa kertyi yhteensä 41 sivua, kun fonttikokona oli 12 ja riviväli oli 1.

4.2 Analyysimenetelmänä sisällönanalyysi

Kerättyä aineistoa analysoitiin sisällönanalyysin keinoin. Analyysin tarkoituksena on selkeyttää aineistoa. Tarkemmin sisällönanalyysissä hyödynnettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Analyysitavalle tyypillistä on luoda kerätystä aineistosta teoreettinen kokonaisuus, johon aikaisemmilla havainnoilla, tiedoilla ja teorioilla ei ole vaikutusta. Tutkittavan ilmiön analyysissä korostetaan vain aineistoa. Analyysitapaa voidaan kuitenkin kritisoida siitä, että täysin aineistolähtöistä analyysiä on käytännössä mahdotonta tehdä. Taustalla vaikuttavat tutkijan käyttämät käsitteet sekä tutkimusasetelma, mitkä ovat tutkijan asettamia. Näillä voidaan katsoa olevan vaikutusta tuloksiin. Näin ollen täysin objektiivisia havaintoja on vaikea tehdä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108–109.)

Analyysiprosessi eteni litteroidun tekstin tarkalla läpikäymisellä, jotta aineistosta hahmotettiin kokonaiskuva. Analyysi itsessään jakautuu prosessiksi, jossa edetään kolmivaiheisesti. Ensimmäisenä aineistoa pelkistetään tutkimusongelman ohjaamana, minkä jälkeen sitä ryhmitellään. Viimeiseksi sisällönanalyysissä käsitteellistetään aineistoa. Tarkoituksena on selkeyttää aineistoa, jotta tutkittavasta ilmiöstä voidaan tehdä selkeitä johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.) Näin tutkimuskysymysten kannalta epäolennaiset asiat jäävät huomioimatta ja prosessissa voidaan keskittyä tutkimusongelman kannalta merkityksellisiin asioihin.

Kolmivaiheisen analyysiprosessin ensimmäinen vaihe, pelkistäminen eli redusointi, tarkoittaa epäolennaisen aineiston karsimista ja alkuperäisten ilmaisujen yksinkertaistamista. Tutkimusongelman kannalta merkityksellisiä ilmaisuja voidaan kerätä esimerkiksi alleviivauksin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123.) Tutkimuksessa edettiin alleviivaamalla litteroidusta tekstistä tutkimusongelman kannalta tärkeitä asioita, huomioita ja eroavaisuuksia eri haastateltavien välillä. Alleviivattuja ilmaisuja pelkistettiin erilliseen dokumenttiin. Näiden pelkistysten pohjalta pystyttiin jatkamaan analysointia ryhmittelyyn eli klusterointiin.

Klusteroinnilla tarkoitetaan aiemman vaiheen pohjalta kerättyjen ilmaisujen samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien etsimistä. Näiden ilmaisujen pohjalta muodostetaan samankaltaisuuksista koostuvia

ryhmiä, alaluokkia, jotka nimetään kuvaavasti sisällön perusteella. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124.) Pelkistettyjä ilmauksia jaettiin vielä erillisiin teemoihin neljän tutkimuskysymyksen ohjaamana ennen ryhmittelyä. Alaluokat muodostettiin näin tutkimuskysymyksen kohtaisesti. Täten jokaiseen tutkimuskysymykseen oli mahdollista saada vastaukset. Viimeiseksi aineistoa abstrahoitettiin eli alaluokkien perusteella luotiin teoreettisia käsitteitä. Ryhmittely voidaan katsoa jo osaksi käsitteellistämistä. Viimeisen vaiheen tarkoituksena on edetä käsitteellistämisen kautta tutkimustehtävien vastaamiseen. Kaikkien vaiheiden jälkeen tutkimuskohteesta on muodostettuna kuvaus empiiristen tulosten esittämiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 125–127.)

5. TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Tulosten jäsentyminen

Tutkimustulokset esitetään seuraavissa alaluvuissa tutkimuskysymyksittäin. Tulososio rakentuu analyysin pohjalta tehtyihin luokituksiin (taulukko 1). Ennen tutkielman pääkysymystä käsitellään kolme tarkentavaa alakysymystä aloittaen rahoitusta saaneiden hankkeiden vihreyden arvioinnista ja seurannasta. Tämän jälkeen tarkastellaan ulkopuolisten arvioijien roolia viherpesun minimoimisessa. Kolmannen alakysymyksen kautta käsitellään yhtenevien kriteerien puutetta suhteessa viherpesun mahdollisuuksiin. Alakysymysten tulosten käsittelyn jälkeen esitetään vielä tulokset päätutkimuskysymykseen, jotta saadaan ymmärrys jälkikäteisen raportoinnin mahdollisuuksista vihreän rahoituksen epäselvyyden ja viherpesun minimoimiseksi.

Miten rahoitusta saaneiden hankkeiden vihreyttä seurataan ja arvioidaan rahoituspäätöksen jälkeen?	Millainen rooli ulkopuolisilla arvioijilla on viherpesun minimoimisessa?	Miten viherpesu voidaan välttää ilman yhteneviä kriteerejä?	Miten vihreään rahoitukseen liittyvää epäselvyyttä ja viherpesun mahdollisuutta voidaan minimoida jälkikäteisellä raportoinnilla?
Seurannalle ei nykyisin veloitetta	Asiantuntijuus korostuu arviointityöskentelyssä	Taustalla vaikuttavat monitasoiset asiat ja luottamus suomalaisuuteen	Tulevaisuuden paine jälkiraportoinnin kehittämiseksi
Luottamus julkiseen sektoriin vähentää seurannan tarvetta	Arvioijilla oltava välttämätön ymmärrys vihreän rahoituksen kompleksisuudesta	Kuntakentän haasteiden havainnointi	Asenteiden muutostarve väkinäisestä raportoinnista lisäarvoa tuottavaan
Seurannan mahdollisuuksista ristiriitaisia näkemyksiä	Asiantuntijoiden kriittisyys vähentää viherpesun uhkaa	Tietoisuuden & informaation lisääminen	Tieto raportointivaatimuksesta ehkäisee väärinkäyttöä
Mittaamisen ongelmallisuus seurannan haasteena	Riippumattomuus parantaa arvioinnin perusteltavuutta	Mittauksen, ajalliseen kehittymisen ja kriteerien kompleksisuuden huomioiminen	Toiminnan kehittyminen raportoidun tiedon pohjalta
Käytännön haasteet seurannan esteenä	Asiantuntijoilla valtaa ja vastuuta vihreyden arvioinnissa	Kansainvälisten toimien tarve korostuu tulevaisuudessa	Raportoinnissa huomioitava pirullisuus
Tulevaisuudessa seuranta kehittyi vihreän rahoituksen mukana	Asiantuntijuus rahoituslaitoksen päätöksenteon tukena	Ajallisen kehityksen huomioivien arvioijien roolia korostettava	Raportoinnin toteutumiseen liittyy kompleksisuutta
	Rahoituslaitoksen ulkoinen hyöty arvioijista	Vihreyden jatkuvan kehittymisen huomioiminen	

Taulukko 1. *Tiivistetyt tutkimustulokset analyysiluokkia mukailten*

5.2 Rahoituspäätöksen jälkeinen ympäristöhyötyjen seuranta

Kerätyn aineiston perusteella ilmenee, että vihreää rahoitusta myönnettäessä keskitytään hankkeiden ennalta arvioituihin ympäristöhyötyihin. Rahoituspäätöstä tarkastellessa ollaan erilaisten hakijan toimittamien taustadokumenttien varassa, joiden perusteella tehdään päätös siitä, voidaanko

hankkeelle myöntää vihreää rahoitusta. Päätöksenteon taustalla hyödynnetään Kuntarahoituksen vihreyden viitekehystä, johon hankkeen tulee asettua saadakseen rahoitusta. Rahoitus myönnetäänkin suunnitelmien perusteella, jolloin todetaan olevan mahdollisuus sille, että toteutuneet ympäristöhyödyt eroavat alkuperäisistä suunnitelmista joko parempaan tai huonompaan suuntaan.

”- - se suunnitteluprosessi on jo pitkällä, kun tota rahoitusta haetaan. Tokihan se on suunnittelua et et tota se, et mitä se toteutus on ni sit - - totta kai ne suunnitelmat voi aina vaihtua ja muuttua siin matkan varrella.”

”Eli valtaosa siit datasta mitä vihrees rahoitukses käytetään arvioinnissa, on sitä hankesuunnitteluvaiheen tietoa. Ja tää onki sit mielenkiintonen, koska oikeesti voi olla myös niin et joku rakennushanke, siit saattaa tulla vähemmän tai enemmän kunnianhimonen loppujenlopuks.”

Lopullisten ympäristöhyötyjen seurannalle ei kuitenkaan ole vielä minkäänlaista velvoitetta, vaikka ilmeneekin, että sitä usein kysytään. Tarkempi seuranta painottuu ainoastaan niin kutsuttuihin tutkimus- ja pilottihankkeisiin, jotka ovat kuitenkin harvinaisempia. Seuratut hankkeet ovat hyväksi nähtyjä hankkeita, joita voidaan esimerkinomaisesti hyödyntää myös markkinoinnissa. Yleisesti kuitenkin luotetaan, että hankkeet toteutuvat suunnitellusti, eikä niitä erikseen seurata tai velvoiteta raportoimaan lopputuloksista. Suomalaisiin julkisiin toimijoihin luotetaan pitkien asiakassuhteiden ja jo olemassa olevan sääntelyn määrän takia.

Ajatukseen hankkeiden lopullisen vihreyden seurannasta liittyy tietynlaista ristiriitaisuutta. Vihreyden seurannan kautta nähdään mahdollisuus rahoituksen ja arviointiryhmän toiminnan kehittymiselle, kun hankkeiden todellisen toteutumisen kautta voitaisiin oppia. Rahoituslaitoksen seuraintressin tarve korostuu vihreään rahoitukseen liittyen myönnettävän marginaalialennuksen kautta. Ajatellaan, että rahoituslaitoksella tulisi olla kiinnostusta seurata toteutuuko luvattu vihreys, jonka pohjalta he ovat alennusta myöntäneet.

”No rahoituslaitoksella on tietysti tietynlainen intressi siihen, kun se on ikään kuin antanut pientä alennusta siitä et se on vihreempi - - Et joo toi on sit toine kysymys, et miten sit rahottaja valvoo sitä, miten se on toteutettu... Et sillähän on intressi siihen tietysti tavallaa, et jottei vihreetä rahoitusta myönnetä sellaselle hankkeelle, joka ei sit käytännössä oo toiminukkaan niin. Mä en sit tiedä onko tämä ongelma ollut, mutta ainahan se on periaatteessa mahdollista.”

Vaikka seurannan myötä saatavia tietoja arvostettaisiin, jälkikäteinen seuranta koetaan ylimääräiseksi taakaksi vielä, kun se ei ole sääntelyn kautta pakollista eikä sen toteuttamiseen ole mitään tiettyä

toimintatapaa valmiina. Erilaisia haasteita ilmeneekin pohdittaessa seurannan käytännön toteutusta ja mittauksen toimivuutta. Vaikuttavuuden mittausta ja seuranta pystytään toteuttamaan numeerisista asioista, mutta abstraktimpien asioiden vaikuttavuuden muuttaminen dokumentoitaviksi numeroiksi koetaan haastavana. Vaikuttavuutta on vaikea todentaa, sillä se ei ole täysin yksiselitteistä. Aineiston perusteella huomioon tulisi ottaa laajoja kokonaisuuksia ja vaikutussuhteita samalla kun mittauksen tulisi olla selkeää.

” - just siel niinku mittaroinneissa, et meen on niinku suht helppo hankkeista esimerkiks E-luvun ja tiettyjen rakennusmateriaalien energiatehokkuuden ja tällästeen kautta saada tosi numeerista mittaristoo, mut sitten vaikka joku kiertotalous on paljon vaikeemmin jo suoraan niil yksittäisillä luvuilla mittaroitava juttu niin siin tullaan tietysti tälläseen niinku, et on aika vaikee vertailla, jos ei oo selkeet dataindikaattorit.”

Käytännön haasteet ovat kuitenkin pääasiallinen syy miksi seuranta on vaikea toteuttaa ilman velvoitetta. Tieto seurannasta tulisi olla jo sopimusvaiheessa, jotta siihen osattaisiin varautua. Kuitenkin yksiselitteisyyden puute niin vihreän rahoituksen kriteereissä kuin seurannan toteuttamisesta tekee toiminnan haastavaksi ja vastuuta seurannasta on vaikea ottaa. Jotta kokonaisvaltainen hankkeiden seuranta toteutuisi, tulisi tietää kuka sen tekee, miten se tehdään ja milloin. Esiin nousee kysymys siitä, voitaisiinko seurannassa luottaa hankkeiden omavalvontaan vai tulisiko ulkopuolisen toimijan todeta vaikutukset, jotta vaikutukset olisivat luotettavia ja todennettuja.

”Et sitä arviointii ei voi olla itselleen tekemässä oikeen uskottavasti. Et tavallaan, et asettaa sen datan ja tekemisensä jonkun kolmannen osapuolen tai osapuolten arvioitavaks. Ni se on varmaan se takuuvvarmin keino jotenki välttää sitä viherpesua”

”Nii sit tietysti toi on semmonen kysymys et onks se omavalvontaa vai onks se, pitääks jonkun käydä se syynäämässä vai vai miten se niinku menis, että... Mä en taas usko, että onko niinkun rahottajan edustajalla resursseja siihen tai niin, miten se käytännös sit... Sittehä sen pitäis, se raportointi, olla kuitenkin tietyllail luotettavaa, että todennettua, et ei vaan sitä, et laitetaan rasti ruutuun, et kaikki hyvin.”

Vaikuttavuuden mittaamisen ollessa kompleksista syntyykin niin sanottuja pirullisia ongelmia. Toimintaa on vaikea seurata aukottomasti, eikä ole selvyyttä, miten tulisi toimia, mikäli ilmenisi etteivät suunnitellut tavoitteet olekaan toteutuneet. Myös ajallisen kehityksen huomioiminen jälkikäteen nähdään haastavana, sillä vaatimukset vihreydelle kehittyvät vuosittain, jolloin on hankalaa seurata ja todentaa hankkeen vaikutuksia sen valmistuttua mahdollisesti monen vuoden

jälkeen. Tällöin vaikutusten tulkintaa tulisi heijastaa rahoituksen myöntämishetkeen ja siihen, mikä silloin on ollut vihreyden edelläkävijyyttä.

Seurannan koetaan kuitenkin kehittyvän tulevaisuudessa koko vihreän rahoituksen kehityksen mukana. Euroopan unionin taksonomian nähdään tuovan selkeyttä koko vihreän rahoituksen toimintakenttään. Tulevaisuudessa nähdään mahdollisena seurannan kehitys lisääntyneellä toiminnan vastikkeellisuudella ja tilivelvollisuudella. Euroopan unionin toimia ikään kuin odotetaan, sillä markkinat eivät vielä itse ole valmiita vapaaehtoisesti tuottamaan dataa vaikutuksista. Tulevan taksonomian velvoitteiden kautta seurannan nähdään selkiintyvän tiettyyn malliin, jolloin myös hankkeita voitaisiin ohjata parempaan rakentamiseen. Seurannan ja vaikutusten todentaminen nähdäänkin yhä tärkeämpänä osana vihreää rahoitusta tulevaisuudessa toimintakentän yhtenäistyttyä erilaisten ylempien velvoitteiden tullessa voimaan.

5.3 Ulkopuolisten arvioijien merkittävä rooli vihreyden todentamisessa

Selvitettäessä ulkopuolisten arvioijien roolia vihreän rahoituksen toimintakentässä esiin nousee laaja-alaisen asiantuntijatyöskentelyn merkittävyys. Kuntarahoituksen ulkopuoliset arvioijat koostuvat eri alojen asiantuntijoista tuoden oman spesifin osaamisensa arviointityöskentelyyn. Viherpesun minimoimiseksi asiantuntijoiden tärkeys korostuu koko aineistossa erilaisista näkökulmista. Olennaisena koetaan, että ulkopuolinen arviointiryhmä koostuu useamman alan asiantuntijoista, joilla on ymmärrystä vihreän rahoituksen toimintakentästä ja mahdollisuus arvioida hankkeita kriittisesti ymmärtäen niiden taustoja ja vaikutuksia asiantuntijuuteen perustuen. Ennen kuin on määritetty yhtenäinen linja siitä, mikä voidaan katsoa vihreäksi toiminnaksi, arvioijilla on keskeinen rooli vihreyden ymmärtämisessä, määrittelyssä sekä hankkeiden hyväksynnässä.

Ulkopuolisten arvioijien roolia voidaan pitää yhtenä keskeisempänä keinona myös viherpesun minimoimisessa, mikäli arviointi perustuu lujaan asiantuntijuuteen. Asiantuntijoiden tulee olla tietoisia vihreyden ja teknologian ajallisesta kehityksestä koko ajan, jotta arviointia voidaan kriittisesti kehittää vastaamaan vihreyden kehitystä. Tätä havainnollistetaan kertomalla mahdollisuudesta, jolloin aiemmin esimerkilliseksi katsottu hanke voi hyvinkin olla tavanomainen jo puolen vuoden päästä. Tällöin arvioinnissa tulee ottaa ajallinen kehitys huomioon koko ajan. Haastateltavat ovatkin hyvin tietoisia vihreän rahoituksen toimintakentän muutoksista, joihin tulee reagoida.

”- - puoltoista vuotta sitten - - näissä asuinrakennuksissa, kerrostaloissa, rivareissa niin A-energialuokka oli suhteellisen harvinainen. Me oltiin oikeen ilosia siellä ryhmässä, ku tuli tämmönen esiin, mut sitte nykyä se on jo vähä niiku perustavaraa, et tota siit A-luokast ei mitään erityisiä lisäpisteitä sitten oikeen meidän mielestämme ole syytä antaa. Ja näin on sit meneteltyki. -- Et tavallaan se ehkä, että pystytään elämään ajassa koko ajan mukana, niin se on tosiaan, et tekniikka kehitty -- Se mikä oli viime keväänä kokouksessa hyvä kriteeristö ni se ei ehkä syksyllä enää välttämättä oo kaikilta osin.”

Kriittinen toiminta ja kompleksisten asioiden ymmärtäminen ovat pohja toimivalle asiantuntijatyöskentelylle. Kompleksisuus korostuu vihreyden määrittelyn ollessa monisyistä eikä helppoa. Asiantuntijoiden on kyettävä huomioimaan laajoja asiakokonaisuuksia sekä vaikutuksia arvioidessaan hankkeiden vihreyttä. Huomioon tulee ottaa esimerkiksi rakennushankkeen sijainnin ja sitä ympäröivien liikenneväylien ja kulkumahdollisuuksien vaikutukset. Hankkeen lisäksi asiantuntijat pyrkivät ottamaan huomioon tiivistääkö rakennushanke kaupunkirakennetta vai onko rakennuksen saavutettavuuden myötä lisättävä henkilöautoliikennettä. Näin ollen hankkeen vihreyden arvioinnin lisäksi on huomioitava muita kompleksisia ja hyvin vaikeasti mitattavia asioita ympäristömyönteisten vaikutusten saavuttamiseksi. Ulkopuolisten asiantuntijoiden kriittinen ote korostuu viherpesun ehkäisemisessä merkittävästi. Heidän tulee tunnistaa myös hankkeet, jotka pyrkivät hyötymään rahoituksesta esimerkiksi brändi edellä. Päätösten taustalla vihreyden tuleekin olla todennettavaa ja perusteltavissa, jottei rahoitusta saada väärin keinoin. Heidän katsotaan toimivan ikään kuin suodattimena, sillä he vertaavat hankkeita muodostettuun viitekehukseen ja arvioivat niitä substanssiosaamiseensa perustuen.

”- - sellasii tavallaan tuli niis neuvotteluissa missä jotkut kunnat oli lähtenyt vähän enemmän brändi edellä ehdottaa jotain ja sit ne niinku... Käytiin monta kertaa keskusteluu, et mikäs juttu tää on, mut sillon ku niist ei ollu tavallaan saatavilla mitään dokumentaatioo, millä oltais voitu todentaa asioita ni ei sille myöskään voitu myöntää rahotusta. Siitä me oltiin aika tiukkoja siellä.”

”- - kyl siin niinku tavallaan riskiä on siihen, että lähetään myös rakentamaan sellasia ohjelmia, vihreen rahoituksen hankkeit, mitkä ei perustukaan niin paljon sellaseen dataperusteiseen vaikutusten osottamiseen vaan enemmän jotenki niinku brändiasioihin ja se edellyttää tietenki niinku koko ajan näis sitä, et siel on oltava myös siel taustal... Et se miten tehtäis jotain muuta, ni siel on pakko olla ihmisiä, jotka ymmärtää siit datasta paljon, et tälläsii ei voi rakentaa pelkkä viestintä- plus rahoitusporukka yhdessä, et siel on pakko olla myös niinku selkeesti asiantuntijoita ympäristöpuolelta niinku mukana.”

”Sit jos on vähänki semmosta pelle peloton viitettä ni sit on pyydetty lisäselvitystä, et mitä tää nyt sitten on et kyl me ollaa oltu sit tapauskohtaisesti aika tarkkoja, et ei nyt ihan mitään tommosia huuhaata.”

Arviointiryhmän koostuessa rahoituslaitoksen ulkopuolisista asiantuntijoista korostuu myös arvioijien riippumattomuus. Riippumattomuuden myötä koetaan, ettei viherpesun uhka ole merkittävä, kunhan työskentelyssä ollaan tiukkoja. Hankkeiden arvioinnissa nojataan vahvasti asiantuntijuuteen ja arvioijien linjauksiin. Ilmeneekin, että asiantuntijoilla on osaltaan myös eräänlaista valtaa ja vastuuta toimissaan. Arviointiryhmän työskentelyn kautta hankkeille jaetaan viherpisteitä niiden edelläkävijyyden ja vaikuttavuuden perusteella. Viherpisteet puolestaan korreloivat rahoituslaitoksen myöntämään marginaalialennukseen. Arvioijien päätöksillä on näin merkitystä epäsuorasti rahoituksen hintaan. Vastuu puolestaan heijastuu sijoittajien odotuksiin vaikutusten raportoinnista. Esiin nouseekin, ettei vaikuttavuuden raportointia voida tehdä, mikäli toiminnan pohja, eli viitekehys ja hankekohtainen arviointi, on toteutettu heikosti.

”Et arviointiryhmä arvioi ne viherpisteet, jotka me konvertoidaan sitten täällä rahoituksen puolella marginaalialennukseks suhteos siihen meidän normaalin rahoituksen hintaan. Ja mitä kunnianhimoisempi, edelläkävijämpi hanke niin pääsääntöisesti sitä enemmän viherpisteitä eli sitä enemmän asiakkaalle etua siinä lainan marginaalissa tai leasingin marginaalissa.”

Asiantuntijoiden rooli onkin erittäin keskeinen koko rahoitusprosessin kannalta. Rahoituslaitokselle ulkopuolinen arviointiryhmä on ikään kuin tuki, josta rahoituslaitoskin hyötyy ulkoisesti. Vihreää rahoitusta tarjottaessa rahoituslaitoksen oma asiantuntijuus ei riitä vihreyden määrittelyyn, sillä rahoittajilla eikä asiakkailta ole riittävää tietoisuutta vihreästä rahoituksesta. Rahoituslaitos on usein yhteydessä erilaisiin talouden osaajiin sekä talous- tai rahoitusjohtajiin. Hankkeiden suunnittelijat eivät välttämättä myöskään tiedä täysin vihreän rahoituksen mahdollisuuksista. Ulkopuolisilta arvioijilta katsotaan löytyvän se asiantuntemus ympäristöhankkeiden arviointiin, mikä rahoituslaitokselta puuttuu. Rahoituslaitos pystyy ennaltaehkäisemään sekä saamaansa kritiikkiä että viherpesun mahdollisuutta hyödyntäessään riippumattomia arvioijia rahoitusprosessissaan. Ulkopuolisten riippumattomien asiantuntijoiden hyödyntäminen tuo myös arvokasta viestinnällistä hyötyä rahoituslaitokselle, sekä kasvattaa sijoittajien silmissä luottamusta suomalaiseen vihreään rahoitukseen. Arvioinnin ulkoistaminen kolmannelle osapuolelle estää myös rahoituslaitoksen mielivaltaisuuden hankkeiden vihreyden arvioinnissa. Aineistosta ilmeneekin, että ulkopuoliset arvioijat ovat sekä uskottavuustekijä kuin myös neutraliteettitekijä rahoituslaitoksen arviointiprosessissa.

”-varmaan siis se, että niinku, et rahottajat ottaa mukaan ulkopuolisia arvioijia tekeen arviointia, ni se on tosi hyvä keino kyllä ennaltaehkästä isoo osaa sitä kritiikkistä, et se varsinki sillon ku ollaan rakentamassa jonkunlaista kehikkoa rahottamiseen ni se on kyllä tosi järkevää.”

”Välttämätön se oli varsinkin alkuvaiheessa, ku meillä aika nopeesti oli toki selvää, ku ollaan oltu ja ollaan pääsääntöisesti rahoituslaitos, niin ei meil ollu semmosta uskottavaa ääntä, asiantuntemusta lähtee määrittämään, et miten joku vedenpuhdistamo on ympäristöystävällinen tai ylittää jotkut minimikriteerit tai jotain muuta. Tarvittiin tommonen ulkopuolinen arviointiryhmä, joka ymmärtääksemme on aika poikkeuksellista kuitenkin kentässä. Osin se on myöskin sitten uskottavuustekijä ja jonkunlainen neutraliteettitekijä. - - Iso rooli heillä on ja ilman sitä työskentelyy niin niin... Asiat ei olis sillä mallilla, mitä ne on tällä hetkellä.”

5.4 Viherpesun mahdollisuudet ennen yhteneviä arviointikriteerejä

Tarkasteltaessa viherpesun mahdollisuuksia ilmenee, että vihreään rahoitukseen liittyy erilaisia haasteita ja monimutkaisia asioita, joita ei ole helppo ratkaista ennen vihreän rahoituksen toimintakentän yhtenäistymistä. Viherpesun laajaan toteutumiseen ei Suomessa kuitenkaan uskota, sillä asiakaskuntaan ja julkisiin toimijoihin luotetaan paljon vaikkakin teoreettinen mahdollisuus viherpesulle onkin olemassa. Mikäli viherpesun uhka koettaisiin suurempana ja todellisempana toimia sen ehkäisemiseen katsottaisiin olevan luultavasti enemmän. Rahoituspäätökset tehdään hankesuunnitelmien pohjalta, jolloin myönnetään kuitenkin mahdollisuus toteutuneen hankkeen eroamiseen suunnitellusta. Toisaalta hankkeen eroaminen suunnitellusta koetaan inhimillisenä. Hanke voi toteutua huonompana, mutta esiin nostetaan myös näkökulma suunniteltua paremmin toteutuneista hankkeista. Hankkeiden toteutuessa on olemassa esimerkiksi mahdollisuus kustannuksien karkaamiselle ja tällöin säästösyistä on toimia karsittava. Huomattavaa on, ettei karsintaa saisi toteuttaa asioista, jotka ovat johtaneet vihreän rahoituksen myöntämiseen. Riskit hankkeiden viherpesuun nähdään kuitenkin liittyvän enemmän yksityisiin markkinoihin kuin toimittaessa kuntien ja kaupunkien kanssa.

”No mahdollisuus varmaan olis, mut mä en oikeen pysty näkee siinä semmosta kunnan, kaupungin tai kuntayhtymän intressii, että miksi sitä tekisi - - Mut kyl mä jaksan nähä tän et enemmän tulee tuolta niiku yksityisen kilpailun markkinan puolelta ne ne riskit tai mahdollisuudet tai, mutta jotenkin ehkä naiivisti jaksasin uskoos siihen, että tää maailma on jotenkin niin tarkka ja avoin tollasten suhteen, et noi näkyy niin helposti läpi hyvin nopeesti.”

”Ja kuitenkin se on vielä niin pieni porukka, jotka hakee sitä, et tavallaan ne, jotka osaa hakee, ne osaa ja tuntee tän tavan ja mahdollisuuden niin tota niil on paljon hankkeita ja ne varmasti niinku tekee ihan asiallista työtä. Et kyllä Suomessa sit taas, jos tommosesta narahtaa, niin tota, en usko et sellaseen, et sellasta riskiä edes halutaan ottaa. Ei toi semmonen niinku ole, et kannattais ottaa sellasta riskiä. Nää on kuitenkin julkisia toimijoita ni ei siinä oo, ei todellakaan.”

Vihreää rahoitusta tarjottaessa edullisemmin tarkoituksena on pyrkiä edistämään parempaa rakentamista. Rahoituslaitos katsoo edullisuuden kädenojennukseksi, jotta rahoitusta hakevilla olisi jokin konkreettinen kannustin vihreän rahoituksen ajatuksen läpiviemiselle. Toisaalta aineistossa nousee esiin bisnesajattelukin, joka vaikuttaa vihreän rahoituksen taustalla. Aineistossa korostuu kuitenkin vahvasti usko suomalaiseen tekemiseen. Kuntien, kaupunkien tai kuntayhtymien vihreän rahoituksen väärinkäytölle ei nähdä syytä. Arviointikriteerien nähdään tulevaisuudessa yhtenäistävän vihreän rahoituksen toimintakenttää, mutta Suomessa viherpesuun ei uskota ennen kriteerejäkään, sillä Suomen toimikentän vahvan sääntelyn myötä koetaan, että hankkeet ovat jo lähtökohtaisesti parempia kuin muualla maailmassa. Kun hankkeet toteutetaan lainsäädännön puitteissa ja mahdollisesti vielä vähän paremmin, on mahdollisuus toteuttaa keskimäärin hyviä hankkeita, joilla ei ole tarvetta rahoituksen hyödyntämiseen väärin perustein.

”No en oikeen usko, koska siin on kuitenkin jo tehty aika paljon työtä, et on saatu se tavallaan tohon vaiheeseen se rakennushanke. Et en, en kyllä oikeen usko, et Suomessa jaksettais koska se on kuitenkin sitte... Sun pitää sitten tehdä uudet suunnitelmat, jotka sitten ehkä olis jotain muuta. Ni emmä, en kyllä usko et tommosta lähteään tekemään, koska siinä on... Kuitenkin käytetään usein suunnittelufirmoja, jotka tekee sen hankesuunnitelman. Ni emmä oikeen usko, et Suomessa olisi tarvetta tollaselle tai että lähdettais tommoseen.”

”Et voisin kuvitella, et jos tää tehtäis mis tahansa muus maassa maailmalla ni ois paljon enemmän mutku Suomes tehdään asioita jotenki lähtökohtasesti niin paljon faktoihin perustuen, et sitä oli kuitenkin tosi vähän eikä must se ollu merkittävä roolis se viherpesu uhka. - - Suomi tavallaan tunnetaan täst, et me ollaan kauheen rehellisiä ja asiat on kauheen faktisia. Niin se on sitten hyötyy kyllä”

Kuitenkin kuntakentällä toimiessa nostetaan esiin haasteitakin vihreään rahoitukseen liittyen. Haasteet liittyvät rahoituksen vaikutusten todentamiseen sijoittajille. Sijoittajien nähdään odottavan konkreettisia osoituksia rahoituksen vaikuttavuudesta. Kuntien ja kaupunkien ongelmaksi nostetaan kuitenkin mittaroinnin haastavuuden lisäksi yksittäisten hankkeiden vaikuttavuuden osoittaminen. Rahoituksen aukoton seuraaminen koetaankin haastavana alusta loppuun, vaikka vihreä rahoitus

tulisi kohdistaa kerrottuihin hankkeisiin. Ongelma ei ole samanlainen puhuttaessa kunnallisista yhtiöistä, sillä heidän kerrotaan hakevan rahoitusta aina hanke kerrallaan.

”Ja yks ehkä vähän semmonen tekninen pullonkaula on se, että ku vihreä rahoitus niin... Se vaatii käytännössä sellasen sormella näytettävän kohteen, että me pystytään sitten taas sinne green bondiin sijottajalle sanomaan, että tällä sijotetulla eurolla tai millä tahansa valuutalla on aikaan saatu tätä, täällä ja näissä kohteissa. Niin niin, se on joskus haastavaa, kun kaupungit sitten rahottaa taas omaa toimintaansa tämmösenä yleisenä talousarviolainana, jonka alla on sitten isos kaupungis sitte valtava määrä erilaista tekemistä. Niin niin sellasen niiku, että tota, miten isojen kaupunkien tapauksessa sieltä voidaan niiku nostaa sieltä heidän talousarviokehikosta niitä yksittäisiä hankkeita”

”No ihan siis tälläisiä sellasia perustason ongelmia on niinku, tiedän itseni niinku omastakin kunnasta missä asun, ni meil ei haeta yksittäisiin hankkeisiin rahaa, rahoitusta, vaan kunta hakee rahoituksen ylipäätään, et sil on maksuvalmiutta, et se hakee vaan rahaa, et voidaan maksaa tiettyjä asioita ni silloin ei kiinnitetä yksittäisiin hankkeisiin - - Mut sen sijaan sellaset yhtiöt esimerkiksi kunnalliset, kunnalliset vuokratyöyhtiöt tekevät taas hanke kerrallaan hakevat sit taas sen rahoituksen jollon ne kiinnittää erityisesti huomiota aina siihen yhteen hankkeeseen. Miettivät yhden hankkeen rahoituksen kerrallaan ja se on ainakin minust ihan perustavanlaatua oleva ongelma. Ongelma niinku kuntatasolla.”

Vihreään rahoitukseen liittyikin paljon toimintakentän haasteita, joita on vaikea ratkaista läpinäkyvyyden lisäämiseksi ennen kuin toimintakenttää on yhtenäistetty kriteereillä ja seurantatavoilla. Haasteet liittyvät niin asiakkaiden tiedon puutteeseen kuin informaation tarpeeseen projektitasolle ja suunnitteluvaiheeseen, informaation siiloutumiseen toimijoiden kesken sekä yleisesti vihreyden vaikuttavuuden mittaamiseen, ajallisen kehittymiseen ja kriteerien kompleksisuuteen. Tietoisuuden lisääminen vihreään rahoitukseen liittyen koetaan tärkeäksi ymmärrettävän viestinnän ja yhteistyön kautta. Asiat tulee ilmaista selkeällä tavalla sidosryhmille, jotta väärinymmärryksiä voidaan välttää vielä, kun tiettyjä kriteereitä ja viitekehyksiä toiminnalle ei ole. Viestinnän myötä voitaisiin myös lisätä kiinnostavuutta vihreään rahoitukseen liittyen. Tietoisuutta lisätessä tulisi tavoittaa oikeat tahot, kuten esimerkiksi hankkeiden suunnittelijat, jotta vihreys osattaisiin ottaa huomioon jo ennen rahoituspäätöstä. Vihreyden huomioiminen jo suunnitteluvaiheessa estää informaation puutteesta johtuvaa viherpesun mahdollisuutta.

Ennen yhteneviä kriteerejä vihreän rahoituksen vaikuttavuutta ei voida vertailla rahoituslaitosten välillä. Yhtenäisen kriteeristön tarve tunnistetaan, vaikka sen muodostaminen ei ole helppoa. Haastatteluissa pohditaan, miten esimerkiksi vihreyden ajallinen kehitys pystytään ottamaan huomioon kansainvälisiä kriteerejä tehdessä. Viitekehysten tulisi olla iso tai kriteereitä tulisi päivittää

kehityksen mukana. Jotta isot ilmastotavoitteet ovat konkreettisesti saavutettavissa yhtenevää kriteeristöä kuitenkin tarvitaan ja erilaiset asiat tulisi voida yhteismitallistaa. Tulevaisuudessa sijoittajienkin uskotaan luovan yhä enemmän painetta yhdenmukaisuuteen monimutkaisissakin asioissa erilaisten indikaattorien myötä. Yhdenmukaistamiseen tulee olla kuitenkin perusteet, eikä sitä tule tehdä vain ulkoisen paineen takia ymmärtämättä mitattavia asioita.

”Ja mä ymmärrän sen, et pitkälti seki lähtee varmaan niiku tuolta sijottajatarpeeseesta. Et siellähän on tarve sitte taas yhteismitallistaa ja lokeroida, jotta voidaan kertoa, et tää on saanu tän leiman ja tää tän leiman ja tää kuuluu tänne genreen välittämättä, välttämättä, et niikun ihan tarpeeks, et mitä siellä sisällä on kunhan siin on leima.”

Toimivaa mittaristoa tai kriteeristöä tarvitaan myös arviointiin, jotta voidaan perustella miksi tietyt hankkeet ovat vihreämpiä kuin toiset. Kriteerien toteuttaminen ja mittaus koetaan kuitenkin ongelmallisena kompleksisten asioiden myötä. Yhteinen kriteeristö auttaisi hankkeiden vihreysasteidenkin arvostuksessa. Nyt hankkeet voivat olla minimipisteillä tavanomaisia, vaikka saavatkin vihreää rahoitusta.

”Käytännöshän se on se perusidea, et siin on tietysti se, et mitä enemmän, vaikka se vähentää päästöjä, sen vihreämpää se on. Toisaalta niinku sen vaikuttavampia ne hankkeet on. Ja sen takia esimerkiks jotkut isot julkisen liikenteen hankkeet oli niinku siellä kaikist tummimman vihreit, koska niillä voidaan eniten vähentää vaikkapa liikenteen päästöjä, kun taas rakennushankkeilla voidaan kyl vaikuttaa, mut sen yksittäisen rakennushankkeen vaikuttavuus yhteiskunnallisesti on niin paljon pienempi - - No ehkä se voi olla silleen, et osa niistä hankkeista on vähemmän vaikuttavia yhteiskunnallisesti vaikka... Vaikka jotku rakennushankkeet. Et ne voi olla sellasii ei niin vaikuttavia”

”Ainaki semmosia on ollu jokunen et on annettu ihan minimipisteet, et ei paljon mitään, jos on täysin semmonen tavanomanen hanke, että... Et kyl me siin käydää se aika monipuolisesti läpi et siinä oikeesti on jonkun näköstä edelläkävijyyttä ja esimerkillisyyttä.”

Tulevaisuudessa Euroopan unionin taksonomian myötä odotetaan saavan selvyyttä kriteereihin ja arviointiprosessiin. Tämän katsotaan paitsi yhdentävän vihreän rahoituksen markkinoita myös säästävän resursseja, kun jokaisen toimijan ei tarvitsisi itse määritellä kriteerejä. Kompleksisuuden ratkaiseminen onkin ikään kuin ulkoistettu ylikansalliselle tasolle. Taksonomian kautta odotetaan saavan selvyyttä vihreän rahoituksen vakiintumiselle, mutta ylikansallisen viitekehysten nähdään aiheuttavan myös ongelmia. Kriteeristön toivotaan olevan selkeä, oikeudenmukainen sekä ajantasainen. Haasteena on kuitenkin toteuttaa kriteeristö tai viitekehys, joka ottaisi huomioon

kansalliset eroavaisuudet, hyväksi koetut tavat sekä ajallisen vihreyden kehittymisen. Pelko on, että alueellista erilaisuutta ja jo hyväksi koettuja tapoja on vaikea huomioida ylemmän tason päätöksenteossa. Tulevan viitekehyksen toivotaankin jättävän tilaa soveltaa kansallista käytäntöä.

”Ni toki tarvii olla iso viitekehys, mut edelleen, edelleenki koen, että pitää olla myös sitä tilaa ja mahdollisuus soveltaa sitä kansallista käytäntöä. Koska on selvää, jos puhutaan vaikka kiinteistöistä niin onhan ne maailmat erilaiset, ku ollaa Sisiliassa tai Inarissa. Tota se siinä on vaan se haaste et - - löytys kuitenkin niinkun jonkunlainen mekanismi siihen, että ne kansalliset ja maan tavat, jos on valikoitu ja osotettu, et ne on toimivia ja ne on ku olisi niiku myös hyväksyttäviä”

”No kylhä tää tota, kyllähän varmaan hyödynnetään sitä, mitä muutkin tekee, mut toisaalta ku alueet on niin hirveän erilaisia niin minust se on toisaalta myös hyvä, että sitten voidaan niiku alueellakin tai siis kussakin maassa ainakin huomioida ne omat edellytykset - - Kyllä me otetaan huomioon sit siinä arvioinnissa sitä, et mihin rakennetaan niinko, et onko se Utsjoella vai onko se Helsingissä ni siin on vähän eri tilanne. Ja yritetään sitä jotenkin huomioida”

Ennen kuin taksonomia alkaa ohjata vihreää rahoitusta koetaan viherpesun ehkäisemisen kannalta merkittäväksi arvioijien rooli kehittyvinä asiantuntijoina sekä vihreyden tarkastelun kehittäminen. Vihreään rahoitukseen liittyvää toimintaa pystyttäisiin kehittämään seurannan myötä, kun toteutuneista hankkeista olisi mahdollisuus oppia esimerkinomaisesti. Arvioijat kokevat toimivan seurannan arvokkaaksi myös heidän työnsä kannalta. Tällöin olisi mahdollisuus ymmärtää paremmin hankesuunnitelmia ja niiden toteutuskelpoisuutta jo arviointivaiheessa. Viherpesun ehkäisemiseksi asiantuntijoiden hyödyntäminen koetaankin hyvin oleellisena. Myös selkeän viestinnän ja vihreän rahoituksen markkinoinnin myötä toimintakenttää pystyttäisiin yhtenäistämään ja läpinäkyvyyttä lisäämään.

5.5 Jälkiraportoinnin rooli viherpesun minimoimiseksi

Tällä hetkellä jälkikäteinen raportointi tai hankkeiden seuranta ei ole pakollista. Esiin nousee kuitenkin tulevaisuuden paine kehittää vihreää rahoitusta, minkä myötä nähdään kasvava tarve yksityiskohtaisesta tiedosta vihreän rahoituksen vaikuttavuuteen liittyen. Sijoittajien vaatimukset hankkeiden aikaansaamisten todentamisesta tulevat muokkaamaan toimintakenttää mahdollisesti myös seurannan vaatimuksen kautta. Jälkikäteinen seuranta nähdäänkin mahdollisena, joskin vielä kompleksisena toteuttaa. Vihreän rahoituksen markkinoiden kasvaessa kasvaa koko ajan myös asiakassegmentit ja laajempi tietoisuus. Tällöin koetaan, että kritiikistä ja keskustelusta tulee moniäänisempää sekä avoimempaa. Markkinan kasvaessa nähdäänkin yhä suurempi tarve yhdenmukaisille

toimintatavoille, jotta epäselvyyksiltä vältytään. Läpinäkyvämpi toiminta seurannan ja avoimen viestinnän kautta ehkäisisi kritiikkiä ja viherpesun mahdollisuuksia, kunhan ajallisen kehityksen tuomat väärinkäsitykset raportoinnin suhteen voidaan välttää.

Jälkiraportointiin koetaan liittyvän paljon pirullisuutta sekä kompleksisuutta, jonka takia seuranta ei velvoitetakkaan tällä hetkellä, vaikka sen uskottaisiin tuovan toimintaan lisäarvoa, jäntevyyttä sekä yhteistoimijuuden kautta läpinäkyvyyttä. Monimutkaisuuden myötä toimijat eivät tiedä, miten raportointi voitaisiin toteuttaa sujuvasti. Väkinäinen seuranta ja turha byrokraattisuus nähdään lähinnä turhana, minkä takia ensiksi seuranta tulisi kehittää toimivaksi. Asiakkaat eivät tuota vapaaehtoisesti tietoa, sillä raportointi koetaan nyt lähinnä kustannustekijänä, kun siihen ei ole mitään vaadetta. Tarvittaisiinkin selkeä kevyt malli siihen, miten raportointi tulisi toteuttaa. Tähänkin odotetaan saavan selvyyttä EU:n sääntelyn myötä, jolloin vaatimus raportoinnista tulisi ylemmältä ylikansalliselta taholta jo valmiiksi suunniteltuna. Vielä kun raportointi ei vaatimuksen kautta ole pakollista sitä ei ole, sillä toteutus koetaan haastavana.

”Mut sitten tota mitä monasti kysytään, meilläkään ja varmaan kovin monel muullakaan ei oo täl hetkellä semmosta ex-post edellytystä tai tarkastelua, et mitä sitten vaikka se koulu jossain niin niin, kun sitä käytetään ja ajetaan elinkaareessaan, et paljonko se oikeesti kuluttaa. Sellast ei, sellast vaadetta ei vielä oo. Mut saattaa olla tulossa. Kyllähän toi EU sääntely osin varmaan sitä niiku tavoittelee jossain vaiheessa.”

Hankkeiden jälkikäteinen raportointi nähdään mahdollisena viherpesun ehkäisykeinona, mikäli raportoinnin vaade olisi tiedossa alusta asti sopimuksessa. Tällöin koetaan, että motivaatio rahoituksen mahdollisesta väärinkäytöstä pienenesi. Raportoinnin myötä kiinnijäämisen pelko väärinkäytöstä lisääntyisi, mikäli sopimusosapuolet yrittäisivät huijata. Tieto jälkiraportoinnista jo sopimusvaiheessa voisi vähentää väärinkäytön mahdollisuuksia, kun asiaa ei lähdetäisi edes pohtimaan. Näin rahoituksen saajat tietäisivät mitä asioita tullaan vaatimaan. Avoimuuden lisääntyessä uskotaan, että viherpesuun johtavista toimista jäätäisiin helposti kiinni. Vihreyden tavoittelu väärin perustein kasvattaa myös yritysten maineriskejä. Vaikka haastatteluissa ilmenee, ettei voida olla täysin varmoja siitä, että hankkeet toteutuvat täysin suunnitellusti, pidetään ennakolta kerrottuja vihreitä toimia tärkeinä sopimusten kannalta. Mikäli hankesuunnitelmat eivät toteutuisi suunnitellusti ja marginaalialennukseen johtaneita luvattuja vihreitä valintoja ei toteutettaisi, ilmenee, että asiaa voitaisiin katsoa sopimusrikkomuksena.

” - - jos jostain on tingitty ni sillonhan se on tavallaan myös sopimusrikkomus tietyl taval vois aatella, jos on luvattu, et tehdään, sanotaan nyt vaikka simppelehomma, et jätetään se aurinkosähköjärjestelmä tekemättä ja siit on sit saatu pikkasen lisäpisteitä tai jotain muuta vastaavaa, ni sillonhan se on sopimusrikkomus. - - Kyl nois tietysti sopimusosapuolilla on kummallaki vastuu siitä, että sopimusta noudatetaan”

Jälkikäteisen raportoinnin nähdään vähentävän vihreään rahoitukseen liittyvää epäselvyyttä eri tavoin. Raportointi lisäisi läpinäkyvyyttä hankkeiden lopullisesta toteutumisesta, jolloin sidosryhmille, kuten markkinoille, sijoittajille ja muille vihreydestä ja vastuullisuudesta kiinnostuneille, olisi mahdollisuus tarjota faktisempaa tietoa. Tietoisuus ja avoin viestintä toteutuneista hankkeista koetaan lisäarvona myös arviointityöskentelylle. Tiedon avulla arvioijat pysyisivät oppimaan ja kehittämään omaakin toimintaansa monipuolisemman ymmärryksen lisääntyessä.

Teoreettisesti jälkikäteinen raportointi koetaan hyvänä selkeyttämään toimintakenttää täsmällisemmän informaation myötä. Vaadetta siitä ei kuitenkaan ole, sillä monet samat ongelmat liittyvät jälkikäteiseen seurantaan kuin myös yhtenäisten kriteerien luomiseen, minkä takia niitä ei vielä hyödynnetä. Ympäristövaikutusten lopullista toteutumista on vaikea todentaa mitattavaan muotoon niiden ollessa usein hyvin abstrakteja asioita. Tekninen mittaus koetaankin vaikeana. Haasteena on myös, ettei pelkästään hyvin toteutettu hanke takaa hyvää lopputulosta. Jälkikäteisessä seurannassa tulisikin pohtia, miten esimerkiksi rakennuksen käyttö otetaan huomioon, sillä hankkeen jälkeinen toiminta voi olla ristiriidassa hyvään rakentamiseen. Tekniikan ja vihreyden määritelmän kehittyminen ajassa heijastuu myös raportoinnin ajanhetkeen, jolloin vaarana on väärin asioiden vertailu. Hankkeet ovat sidottuna tiettyyn arviointihetkeen, minkä takia jälkikäteistä arviointia on vaikea toteuttaa, mikäli kriteerit ovat muuttuneet rahoitushetkestä. Ajallisen muutoksen huomioimatta jättäminen saattaisikin vääristää hankkeiden välistä vertailua ja altistaa tulkintaa kritiikille.

”Et voihan olla niin niinku eräs asumisenasiantuntija yhdessä tilaisuudessa sano kieli poskessa, et sulla voi olla A-luokan tai A-energialuokan kerrostalo, jossa asuu B-luokan kansalainen, joka on huonompi lopputulemaltaan kuin B-luokan kerrostalo, jossa asuu A-luokan kansalainen. - - se ei aina oo merkityksellistä, et mitkä ne puitteet siinä on, vaan miten niitä käytetään. Ja toki sitten saattaa käydä niin, et sielt tulee ristiriitasisii toimii, et on hyväksytty A-luokan esimerkkikohde, mut sit sitä ajetaan ja käytetään miten sattuu. Lämmöt on liian suurella ja ilmanvaihdot on liian suurella ja kaikki menee harakoille tai miten se sit tapahtuukaan niin niin kärjistettynä esimerkkinä tai skenaariona”

Toteuttamisen kompleksisuus liittyykin asioiden mittaamiseen sekä ongelmaan siitä, kuka seurannan toteuttaisi. Raportointia varten tarvittaisiin selkeä kehys, jonka puitteissa asioita tulisi mitata.

Haasteena nähdään myös ajatus siitä, ettei vaikuttavuuden raportointia voisi tehdä itselleen luotettavasti. Omavalvonta voisi edelleen vääristää vaikuttavuuden tuloksia. Haastatteluissa nousee esiin mahdollisuus ulkopuolisen toimijan hyödyntämiselle raportoinnin toteuttamisessa. Tällöin toiminta olisi selkeää ja yhdenmukaista, mutta ulkopuolinen toimija tarvitsisi selkeät toimintatavat. Toteutettavuutta spekuloidaankin laajasti pohtimalla kuka jälkiraportoinnin tekisi, milloin ja miten. Ongelmien ollessa luonteeltaan hyvin pirullisia ilmeneekin, että selvyyttä odotetaan tähänkin asiaan ylikansalliselta taholta.

”Näkisin, et täs tapaukses, ku tää rahoitusmarkkina on niin valtavan säädelty ja jatkossa on sitä varmaan vielä enemmän, jos mahdollista, etenkin tän niinku kaiken vastuullisuuden, ESG:n alla, niin todennäköisesti meneekin niin, että joku taho, ylikansallinen taho valvoo ja vaatii rahoituslaitosta, joka edelleen vaatii edellyttäen edelleen siltä omalta asiakkaaltaan, et sen kyllä näkisin, et se on väistämättä se polku. Et en usko, et meidän loppuasiakkaat tieteen tahtoen omista lähtökohdistaan lähtee sitä materiaalia ja toteutunutta dataa toimittamaan. Ellei siihen oo jotain edellytystä ja vaatimusta.”

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Yhteenveto ja pohdinta

Tutkielman tarkoituksena oli tutkia vihreään rahoitukseen liittyvää epäselvyyttä sekä viherpesun mahdollisuutta ennen kuin vihreään rahoitukseen saadaan luotua yhtenevät arviointikriteerit. Viherpesun minimoimiseksi tutkielmassa keskityttiin ympäristöhyötyjen läpinäkyvyyteen ja kerrottujen vaikutusten seurantaan jälkiraportoinnin keinoin. Vihreän rahoituksen toimintakentän vielä kehittyessä selvitettiin myös, millainen rooli ulkopuolisilla arvioijilla on vihreyden arvioinnissa. Aikaisempien tutkimusten mukaan viherpesun riski on olemassa, kunnes vihreälle rahoitukselle saadaan kehitettyä yhtenevät kriteerit siitä, mitkä toimet voidaan katsoa ympäristöystävällisiksi ja kestävästä kehitystä tukeviksi. Jotta voidaan uskoa vihreän rahoituksen toimivuuteen, tulisi sitä hyödyntävien hankkeiden pystyä todentamaan toteutuneet ympäristöhyödyt vastuullisille sijoittajille sekä muille sidosryhmille. Tutkimuksen tavoitteena oli laadullisia keinoja hyödyntämällä ymmärtää kriittisemmin vihreän rahoituksen toimivuutta osana kestävästä kehitystä viherpesun ja raportoinnin näkökulmista.

Tutkimusongelmaan pyrittiin vastaamaan neljän tutkimuskysymyksen avulla. Päättökysymyksen avulla pyrittiin selvittämään miten vihreään rahoitukseen liittyvää epäselvyyttä ja viherpesun mahdollisuutta voidaan minimoida jälkikäteisellä raportoinnilla. Päättökysymystä tarkennettiin kolmen alakysymyksen avulla. Ensimmäinen alakysymys keskittyi vihreää rahoitusta saaneiden hankkeiden ympäristöhyötyjen seurantaan ja arviointiin rahoituspäätöksen jälkeen. Kysymyksellä pyrittiin saamaan kuva tämän hetken seurannasta. Toinen alakysymys tarkasteli riippumattomien ulkopuolisten arvioijien roolia viherpesun minimoimiseksi. Kolmas alakysymys puolestaan keskittyi näkemyksiin siitä, miten viherpesu voidaan välttää ennen kuin vihreän rahoituksen yhtenevät kriteerit on saatu luotua. Johtopäätökset rakentuvat seurannan ja kriteerien käsittelyn kautta arvioijien rooliin. Ennen loppupäätelmiä käsitellään vielä jälkikäteistä raportointia.

6.1.1 Viherpesu ilman seurantaa tai kriteerejä

Empiirisen tutkimusaineiston perusteella voidaan todeta, että vihreän rahoituksen toimintakenttä on vielä murroksessa. Monet ongelmat vihreään rahoitukseen liittyen ovat hyvin pirullisia, jolloin niitä ei ole helppo ratkaista, vaikka teoreettisia keinoja pystyttäisiinkin nimeämään. Kuten Berg ym. (2019,

29) toteavatkin, kestävän kehityksen mukaiset toimet ovat Suomessa laajasti hyväksytyt ja harvoin kyseenalaistettu tavoite Suomessa. Tämän voi katsoa selittävän myös empiriassa nousutta luottamusta suomalaisiin toimijoihin sekä viherpesun toteutumisen kyseenalaistamista. Kestävän kehityksen tavoittelun ollessa organisaatioissa hyvin pinnalla, on vihreiden arvojen noudattamisesta tullut yhä arkipäiväisempää. Vihreyden arkipäiväistymisen voisi toisaalta katsoa lisäävän riskiä viherpesulle, mutta samalla se lisää myös luottamusta suomalaiseen toimintaan, sillä faktoihin perustumatonta vihreää kuvaa organisaatioiden ei ole kannattavaa luoda pitkävaikutteisten maineriskien takia. Pelkkä luottamus toimijoihin ei kuitenkaan täysin voi sulkea mahdollisuutta viherpesusta. Tuloksista ilmeneekin, että hankkeiden saadessa arvioinnista minimipisteet ne voivat olla hyvinkin tavanomaisia ja saada kuitenkin osakseen näkyvyyttä vihreänä hankkeena. Vaikkei toiminnan tarkoituksena olisi vihreän rahoituksen hyödyntäminen imagoetujen takia, parantavat rahoitusta saaneet organisaatiot kuvaansa ulospäin saadessaan näkyvyyttä vihreiden arvojen ollessa nykypäivänä yritysten tavoittelemissa ja kuluttajien arvostamissa. Ilman yhteneviä kriteerejä onkin vaikea vetää rajaa sille, mitkä toimet voidaan katsoa ympäristöystävällisiksi ja mikä tavanomaiseksi, jolloin syntyykin riski viherpesulle.

Aikaisemmissa tutkimuksissa vihreän leiman hyödyntämisen on katsottu nostavan esimerkiksi kiinteistöjen hintoja, jonka myötä organisaatioille syntyy motiivi tavoitella rakentamisessa yhä enemmän vihreitä leimoja (Molina, Donn, Johnstone & MacGregor 2019, 1). Kuten teoriaosuudessa määritellään, viherpesuksi voidaan katsoa kilpailuetu, joka saadaan, vaikkeivat ympäristövaatimukset täytyisivätkään. Liappis ym. (2019, 225) katsovat harhaanjohtavien ympäristömerkkien ja leimojen käytön viherpesuksi, mikäli tietyille väitteille ei ole perusteita. Toisaalta myös Grantin (2008) mukaan viherpesua on tavanomaisista tuotteista annettava vihreä kuva (Sairanen 2017, 21). Kaikkia mainittuja viherpesun ilmentymiä voidaan pitää yleisesti mahdollisina vihreän rahoituksen toimintakentässä, vaikkei viherpesu olisikaan juuri Suomessa ongelma. Ilman yhteneviä kriteerejä viherpesun tahaton ja tahallinen mahdollisuus on siis edelleen olemassa, kun vihreyden leimaa voidaan tavoitella vääristä syistä. Tällöin onkin riski, että vihreällä rahoituksella rahoitetaan tavanomaisia hankkeita, jotka hyötyvät vihreyden leimasta eivätkä kuitenkaan mitenkään edistä siirtymää ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi. Vaikka Suomessa viherpesua ei koeta suurena riskinä, tuloksien kautta on mahdollista lisätä kriittistä näkemystä globaaliin vihreään rahoitukseen. Voidaankin sanoa, että viherpesun minimoimiseksi huomiota tulisi kiinnittää vihreyden leimojen tavoittelusta rahoitettujen kohteiden vaikuttavuuden raportointiin, jotta rahoitus näyttäytyisi selkeämpänä keinona kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa niin Suomessa kuin muuallakin.

Esiin noussutta hankkeiden tavanomaisuuden mahdollisuutta pohdittaessa tulee toisaalta kriittisesti huomioida se, mikä Suomessa määritellään tavanomaiseksi voi muualla maailmassa olla edelläkävijyyttä. Kuten aineistostakin nousee esiin, suomalainen rakentaminen on jo lähtökohtaisesti hyvää laajan sääntelyn myötä. Suomalainen tavanomainen hanke voikin siis olla parempi kuin muualla maailmassa mahdollisesti korkeamminkin pistein arvioitu hanke. Tätä on nykyisin kuitenkin vaikea todeta vertailemalla, kun yhteneviä toimintatapoja ei ole. GBP periaatteissa kannustetaan kuitenkin vihreiden joukkovelkakirjalainojen liikkeellelaskijoita tiedottamaan arvioitujen vaikutusten lisäksi toteutuneista vaikutuksista (Ranto 2019, 16). Vihreän rahoituksen leiman saadakseen avoimuutta lisäksi vapaasti nähtävillä olevat perusteet, miksi hanke on vihreää rahoitusta saanut ja miten vaikuttava hanke lopulta on. Pelkkä kannustus raportointiin ei kuitenkaan riitä, ellei toimiin ryhdytä.

Pohdittavaksi jääkin, voidaanko olettaa suomalaisen minimipistein vihreää rahoitusta saaneen tavanomaisen hankkeen täyttävän kuitenkin vihreän rahoituksen kestävä kehityksen mukaisen edelläkävijyyden ilman riskiä viherpesusta. Vihreän rahoituksen kansainvälistä toimintakenttää pohdittaessa suomalaista tavanomaista hanketta voidaan pitää ympäristöystävällisenä, eikä sitä näin ollen voitaisi pitää viherpesuna, vaikka Suomessa toimiessa tavanomaisuuden voisi ajatella heijastuvan vihreyden väärään hyödyntämiseen. Perusteiden ollessa avoimesti nähtävillä suoraa vertailua hankkeiden välillä ei kuitenkaan täysin voida tehdä ilman riskiä kritiikille altistumista. Toteutuneista vaikutuksista kertominen vähentäisi kuitenkin viherpesua lisäämällä läpinäkyvyyttä. Ongelmana on kuitenkin saada toteutuneista vaikutuksista mitattavaa tietoa useiden ympäristöasioiden ollessa hyvin abstrakteja ja tulkinnanvaraisia. Tulevaisuudessa seurannan rooli tulee kuitenkin kasvamaan vastuullisten sijoittajien luoman paineen myötä, jonka kautta myös uskottavuus vihreän rahoituksen toimivuudesta osana kestävä kehitystä tulee paranemaan. Epäselvyyksien välttämiseksi onkin tarve vihreän rahoituksen yhtenäistämiseksi monien viitekehyksien, suositusten ja kriteerien sijasta.

6.1.2 Arvioijat vihreyden todentajina

Viherpesun mahdollisuutta tarkastellessa tuloksissa korostui, miten suuri rooli ja vastuu ulkopuolisilla arvioijilla on vihreyden arvioinnissa. Kolmansien osapuolien hyödyntäminen ei kuitenkaan ole pakollista ympäristöhyötyjen arvioinnissa, vaikka heidän rooliansa on korostettu vihreän rahoituksen markkinoiden kasvaessa viherpesun epäilyn välttämiseksi (Bachelet ym. 2019,

1, 4). Tuloksissa korostuu rahoituslaitoksien puutteellinen asiantuntijuus vihreyden arvioinnissa ja siksi ulkopuolisten ympäristöasiantuntijoiden hyödyntäminen koetaan hyvin merkityksellisenä. Vaikkei ulkopuolisten arvioijien käyttö ole pakollista, lisää se luotettavuutta rahoituslaitoksiin, jotka heitä hyödyntävät. Arvioijien hyödyntäminen tuo myös lisäarvoa sijoittajien silmissä, sillä rahoituslaitos välttää näin myös saamaansa kritiikkiä. Varsinkin edullisempänä vihreää rahoitusta myönnettäessä asiantuntijoiden roolia tulisi entisestään korostaa, jotta rahoitusta ei hyödynnettäisi väärin.

Tulokset vahvistavat näkemystä, että tarkasteltaessa eri rahoituslaitosten myöntämää vihreää rahoitusta, tulisikin suurempi luottamus kohdistaa ulkopuolisia arvioijia hyödyntäviin rahoituslaitoksiin. Tutkimustulokset ovatkin yhtenevät Bacheletin ym. (2019, 19) näkemyksiin siitä, että ulkopuolisten arvioijien käyttäminen vähentää informaation epäsymmetriaa sekä viherpesun epäilystä. Myös Ehlers ja Packer (2017, 101) korostavat johtopäätöksissään jatkuvan kolmannen osapuolen varmistaman tiedon tarvetta. Vertaillessa eri rahoituslaitoksien myöntämää vihreää rahoitusta, voidaan rahoituksen toimivuuden kannalta pitää ongelmallisena, mikäli rahoituslaitos ei käytä lainkaan ulkopuolisia arvioijia eikä seuraa rahoitettuja hankkeita. Tällöin vihreän rahoituksen toimivuudesta ja vaikuttavuudesta on hyvin vaikea olla varma. Vihreän rahoituksen vielä kehittyessä olisikin tärkeää kiinnittää huomiota riippumattomaan ulkopuoliseen arviointiin. Heidän roolinsa ei ole merkityksetön vaan päinvastoin heillä on suurta vastuuta vihreyden luokittelussa ja tätä kautta koko rahoituksen kehittämisessä. Vielä kun arvioijien hyödyntäminen ei ole pakollista tulisi jälkikäteinen raportointi ja hankkeiden ympäristöhyötyjen seuranta ottaa edes jollain tasolla osaksi vihreää rahoitusta viherpesun mahdollisuuksien vähentämiseksi.

6.1.3 Jälkikäteisen raportoinnin tarve

Tulokset osoittavat raportoinnin edesauttavan vihreän rahoituksen läpinäkyvyyttä vähentämällä viherpesun mahdollisuuksia. Sidosryhmille raportoitaessa olisi tärkeää, ettei raportointi perustuisi ainoastaan hankkeiden ennakoarvioituihin ympäristöhyötyihin. Vaikka arviointiprosessi olisi tehty huolella, ei siltikään voida olla täysin varmoja lopullisista ympäristöhyödyistä. Siksi läpinäkyvän toiminnan takaamiseksi tulisi sidosryhmille korostaa toteutuneita ympäristöhyötyjä, sillä tuloksista ilmenee, etteivät hankkeet aina toteudu ennakkolaskelmien perusteella. Hankkeet voivat toteutua suunnitellusta sekä parempina kuin myös huonompina. Siksi kaikella raportoinnilla onkin painoarvoa ympäristövaikutusten ja vihreän rahoituksen toimivuuden todentamiseksi.

Tuloksista ilmenee myös, miten pelkkä rakentaminen ei vaikuta lopullisiin ympäristöhyötyihin vaan myös rakentamisen jälkeisellä hankkeiden käytöllä on vaikutusta lopulliseen vaikuttavuuteen. Siksi jälkikäteen seurannan tullessa käytäntöön olisi ratkaistava, miten ympäristöhyötyjen raportoinnissa huomioidaan rakennuksen lopullinen käyttö suhteessa rakentamiseen. Olisi yrityksen maineen kannalta ongelmallista todeta, ettei hanke täytä suunniteltuja tavoitteita, mikäli ne johtuvat esimerkiksi kerrostalon käyttäjistä eikä itse rakentamisesta, joka olisi toteutunut suunnitellusti. Vihreän rahoituksen kautta saatava vihreyden leima ei itsessään kerrokaan vielä tarpeeksi ympäristöhyötyjen vaikutuksista. Aineistosta korostuukin ympäristöhyötyjen raportoinnissa olevan haasteita, kuten esimerkiksi ajallisen kehittymisen huomioon ottaminen. Samoihin huomioihin ovat päätyneet Ehlers ja Packer (2017, 101) todetessaan, ettei vihreyden leimaa tulisi käyttää sijoittajille ilmoituksena vihreiden arvojen täyttymisestä, sillä pelkkien leimojen informaatioarvo voi heikentyä ajan myötä tekniikan kehittyessä. Vihreää leimaa käyttäessä olisikin perusteltua avata syitä, miksi leimaa käytetään. Näin voitaisiin välttyä viherpesulta, vaikkakin vaikuttavuuden tulkinnassa saatettaisiin altistua kritiikille, mikäli ajallista kehitystä ei osattaisi ottaa huomioon. Sijoittajien vaatimaa parempaa tietoa saataisiinkin vihreiden leimojen sijasta tarkemmilla perustelluilla raporteilla lopullisten ympäristövaikutusten myötä.

Ongelmana on kuitenkin ympäristöhyötyjen mittaamisen kompleksisuus ja ettei raportoinnin toteuttamiseen ole vielä selkeää tapaa. Euroopassa odotetaan kuitenkin taksonomian tuovan selvyyttä moniin pirullisiin haasteisiin, kuten hankkeiden arviointiin, seurantaan ja raportointiin. Vastuuta tulisikin siirtää rahoituslaitoksilta ylemmille kansainvälisille tasoille, jotta vihreä rahoitus voitaisiin kehittää toimivammaksi keinoksi kestävän kehityksen tavoittelussa. Rahoituslaitoksilla ei ole tarpeeksi asiantuntijuutta eikä resursseja ratkaista vihreän rahoituksen hyvin kompleksisia haasteita. Siksi nopeasti kasvavan vihreän rahoituksen markkinoiden toimintakentän yhdentämiseksi tulisi asiantuntijoita hyödyntämällä kehittää kansainvälisesti yhtenevät kriteerit, viitekehukset sekä seurantatavat suositusten ja periaatteiden sijasta. Näin säästettäisiin myös rahoituslaitosten resursseja sekä vähennettäisiin viherpesun mahdollisuuksia, kun jokaisen vihreää rahoitusta myöntävän rahoituslaitoksen ei tulisi itse kehittää omaa viitekehystä ja toimintatapoja vihreään rahoitukseen liittyen. Viherpesun riskiä voitaisiin minimoida mitä nopeammin toimintakenttää saataisiin säänneltyä yhtenäisemmäksi. Selkeiden toimintatapojen myötä vihreä rahoitus erottuisi vielä konkreettisemmin tavallisesta rahoituksesta ja tällöin sitä voitaisiin pitää enemmän varteenotettavana vaihtoehtona ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi.

6.2 Loppupäätelmät

Pirullisten haasteiden määrä ja ratkaisujen odottaminen ylikansallisilta tahoilta kertoo hyvin vihreän rahoituksen kompleksisuudesta. Taksonomian voidaan kuitenkin katsoa voimaan tullessaan kehittävän ja yhtenäistävän vihreää rahoitusta. Nähtäväksi jää, miten taksonomian avulla pystytään ratkaisemaan useat vihreään rahoitukseen liittyvät kompleksiset haasteet luomatta vanhojen haasteiden tilalle uusia, sekä luomaan kriteeristö, joka huomioi alueelliset erot, muttei ole kuitenkaan liian väljä. Toisekseen toimivuuden kannalta taksonomian tulee ottaa huomioon ajallinen kehitys samoin kuin nykyisten rahoituslaitosten omien viitekehyksien, mikä tulee olemaan varmasti haaste näin suurelle kriteeristölle. Jälkiraportoinnin alttiutta kritiikille ei voida myöskään yksiselitteisesti estää pelkästään ylikansallisilla kriteereillä. Teoreettisesti jälkiraportointi on hyvä keino estää viherpesua, mutta sen toteuttamiseksi tarvittaisiin ohjeistusta siitä, miten se tulisi toteuttaa ja kenen toimesta. Ennen kuin ympäristöhyötyjen raportoinnin haasteet saadaan selvitettyä, rahoituslaitosten olisi suotavaa käyttää ulkopuolisia arvioijia todentamaan riippumattomasti hankkeiden vihreyttä.

Viherpesun estämiseksi ja vihreän rahoituksen hyödyllisyyden osoittamiseksi tarvitaan edelleen konkretiaa, jotta rahoitetuilla investoinneilla olisi todella osoitettua vaikutusta kestävän kehityksen kannalta. Vihreästä rahoituksesta ei tule kilpailla pelkästään vihreyden leiman ollessa trendikästä, vaan hyödyt yhteisen hyvän eteen tulee voida osoittaa konkreettisemmin. Taksonomian tultua voimaan olisikin mielekästä tutkia sen vaikutuksia vihreän rahoituksen toimintakentän muuttamiseksi. Organisaatioiden, yritysten tai kuntien ei tulisi saada imagohyötyjä tai kilpailuetua pelkästään vihreyden leimaa hyödyntämällä. Tulevaisuudessa sijoittajien paineenkin myötä etua tulevat saamaan ne, jotka pystyvät konkreettisesti osoittamaan toimiensa lopulliset ympäristövaikutukset. Kunnianhimoisten ympäristötavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaankin kunnianhimoisia toimia kompleksisuudesta huolimatta.

LÄHTEET

- Bachelet, M. J., Becchetti, L., & Manfredonia, S. (2019). The green bonds premium puzzle: The role of issuer characteristics and third-party verification. *Sustainability*, 11(4), 1098.
- Berg, A., Lähteenoja, S., Ylönen, M., Korhonen-Kurki, K., Linko, T., Lonkila, K-M., Lyytimäki, J., Salmivaara, A., Salo, H., Schönach, P., & Suutarinen, I. (2019). POLKU2030 – Suomen kestävä kehityksen politiikan arviointi. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 23/2019
- Braga, J. P. (2020). The green bonds market performance and the role of the public sector-literature review.
- Ehlers, T. & Packer, F. (2017). Green bond finance and certification. *BIS Quarterly Review* September
- Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiö. (2000). *Kestävä kehitys: Käytännön lähtökohtia poliittisille päättäjille ja työmarkkinaosapuolille*. Luxemburg: Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto.
- Euroopan komissio. (2019). Euroopan vihreän kehityksen ohjelma. Haettu osoitteesta <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2019/FI/COM-2019-640-F1-FI-MAIN-PART-1.PDF>, 15.10.2020
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) 2020/852, (2020). Haettu osoitteesta <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/fi/TXT/?uri=CELEX%3A32020R0852>, 15.10.2020
- Euroopan parlamentti. (2020). *Vihreä rahoitus: Parlamentti hyväksyi kriteerit kestäville investoinneille*. Haettu osoitteesta <https://www.europarl.europa.eu/news/fi/press-room/20200615IPR81229/vihrea-rahoitus-parlamentti-hyvaksyi-kriteerit-kestaville-investoinneille>, 17.9.2020
- Euroopan unionin neuvosto. (2020). Haettu osoitteesta <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5639-2020-REV-2/fi/pdf>, 13.10.2020
- Grant, J. (2008). *The green marketing manifesto*. Chichester, UK: Wiley & Sons.
- Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2008). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hyrskke, A., Lönnroth, M., Savilaakso, A., & Sievänen, R. (2020). *Vastuullinen sijoittaja*. Kauppakamari.
- Illman, J. (2017). *Ekologisuus organisaatiokulttuurin piirteinä*. Vaasan yliopisto.
- Kuntalaki 410/2015. Annettu Helsingissä 10.4.2015
- Kuntarahoitus. (2019a). *Vastuullisuus kuntarahoituksessa 2019*. Haettu osoitteesta <https://www.kuntarahoitus.fi/app/uploads/2020/03/Vastuullisuus-Kuntarahoituksessa-2019.pdf>, 13.12.2020

- Kuntarahoitus. (2019b). *Vihreän rahoituksen vaikuttavuusraportti 2019*. Haettu osoitteesta <https://www.kuntarahoitus.fi/app/uploads/2020/03/2019-Kuntarahoitus-Vihrea%CC%88n-rahoituksen-vaikuttavuusraportti.pdf>, 10.11.2020
- Kuntarahoitus. (2019c). *Vihreän rahoituksen viitekehys*. Haettu osoitteesta <https://www.kuntarahoitus.fi/app/uploads/2019/09/Vihre%C3%A4n-rahoituksen-viitekehys-21.5.2019.pdf>, 20.10.2020
- Kuntarahoitus. (2020a). *Tietoa meistä*. Kuntarahoitus. Haettu osoitteesta <https://www.kuntarahoitus.fi/tietoa-meista/>, 13.12.2020
- Kuntarahoitus. (2020b). *Tutustu kuntarahoitukseen*. Kuntarahoitus. Haettu osoitteesta <https://www.kuntarahoitus.fi/tietoa-meista/tutustu-kuntarahoitukseen/>, 13.12.2020
- Kuntarahoitus. (2020c). *Vastuullisuus*. Haettu osoitteesta <https://www.kuntarahoitus.fi/tietoa-meista/vastuullisuus/>, 15.10.2020
- Kuntarahoitus. (2020d). *Vihreä rahoitus*. Haettu osoitteesta <https://www.kuntarahoitus.fi/palvelut/vihrea-rahoitus/>, 15.10.2020
- Lehtokangas Satu. (2019). *Rahoituksella ilmastotekoja? Vihreän rahoituksen käytön syyt ja vaikutukset julkisissa investoinneissa*. Tampereen yliopisto.
- Leppänen, T. (2019). *Julkisen sektorin interventiot markkinoilla - katsaus julkisen sektorin keinoihin vihreän rahoituksen edistämiseksi*. Tampereen yliopisto.
- Liappis, H., Pentikäinen, M., & Vanhala, A. (2019). *Menesty yritys vastuulla: Käsikirja kokonaisuuteen*. Edita.
- Mihálovits, Z., & Tapasztai, A. (2018). Green Bond, The Financial Instrument that Supports Sustainable Development. Opportunities and Barriers. *Public Finance Quarterly*, 63(3), 303-318.
- Mohd, S., & Kaushal, V. K. (2018). Green finance: A step towards sustainable development. *MUDRA: Journal of Finance and Accounting*, 5(1), 59–74.
- Molina, G., Donn, M., Johnstone, M. L., & MacGregor, C. (2019). Can green labels become the new normal? *E3S Web of Conferences*, 111, 3053-. EDP Sciences.
- Määttä, K. (2014). *Kandidaatintutkielma - mikä se on ja miten se voidaan tehdä*. Lapin yliopisto, Opiskelupalvelut.
- Pohjola, M. (2019). *Taloustieteen oppikirja* (14. painos.). Sanoma Pro Oy.
- Ranto Jukka-Petteri. (2019). *Green bonds – vihreitä joukkovelkakirjoja koskevan sääntelyn sääntelyteoreettista arviointia*. Helsingin yliopisto.
- Reddy, A. S. B. (2018). Green finance-financial support for sustainable development. *International Journal of Pure and Applied Mathematics*, 118(20), 645-652.
- Saaranen-Kauppinen, A., & Puusniekka, A. (2006). *KvaliMOTV - menetelmäopetuksen tietovaranto*. Haettu osoitteesta https://www.fsd.tuni.fi/metodologia/metodologia/kvali/L6_3_3.html, 9.12.2020
- Sairanen, J. (2017). *Vihreästä markkinoinnista viherpesuun*. Saimaan ammattikorkeakoulu.

- Schmidt-Thomé, K., Eskelinen, H., Lamuela Orta, C., Laurila, L., Lähteenoja, S., Monni, S., Päivänen, J., Sallinen, S., & Terämä, E. (2020). Kestävän kehityksen johtaminen ja toimeenpano paikallistasolla. *Valtioneuvoston Selvitys- Ja Tutkimustoiminnan Julkaisusarja*, 2020(30), 73.
- SEB. (2016). *Kuntarahoitukselta suomen ensimmäinen green bond -joukkovelkakirja – vihreää sijoittamista länsimetroon ja energiatehokkaiisiin rakennuksiin*. SEB Suomi. Haettu osoitteesta <https://seb.fi/tietoa-sebsta/media-ja- uutiset/seb-finland/kuntarahoitukselta-suomen-ensimmainen-green-bond-joukkovelkakirja-vihreaa-sijoittamista-lansimetroon-ja-energiatehokkaiisiin-rakennuksiin>, 15.10.2020
- Siirilä, J. (2016). *Tulkintoja kestävän kehityksen käsitteestä YK:N kestävää kehitystä edistävän kasvatuksen teemavuosikymmenen 2005–2014 yhteydessä*. Helsinki: Helsingin yliopisto. Haettu osoitteesta <http://hdl.handle.net/10138/233111>, 13.10.2020
- Testa, F., Boiral, O., & Iraldo, F. (2018). Internalization of environmental practices and institutional complexity: Can stakeholders pressures encourage greenwashing? *Journal of Business Ethics*, 147(2), 287-307. <https://doi.org/10.1007/s10551-015-2960-2>
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Ulkoministeriö. (2020). *Agenda 2030 – kestävän kehityksen tavoitteet*. Ulkoministeriö. Haettu osoitteesta <https://um.fi/agenda-2030-kestavan-kehityksen-tavoitteet>, 12.10.2020
- Valtioneuvoston kanslia. (2016). *National report on the implementation of the 2030 - Agenda for Sustainable Development*. Valtioneuvoston julkaisuja 10/2016.
- Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta. (2019). *Kestävä alue- ja kaupunkikehitys*. Haettu osoitteesta https://tietokayttoon.fi/documents/1927382/10292719/Liite_5.Kest%C3%A4v%C3%A4+alue-+ja+kaupunkikehitys.pdf/2117c3ba-aa7e-4284-b0c9-01672c79a5ef/Liite_5.Kest%C3%A4v%C3%A4+alue-+ja+kaupunkikehitys.pdf.pdf, 20.11.2020
- Walter, K., Cochua, A., Georgiev, I., Eisinger, F., & Hogg, D. (2017). *Defining "green" in the context of green finance: Final report*. Publications Office.
- Yhdistyneet kansakunnat. (2015). *Yleiskokouksen päätöslauselma 25. syyskuuta 2015*. Haettu osoitteesta https://kestavakehitys.fi/documents/2167391/2186383/Agenda2030_ep%C3%A4virallinen+suomennos.pdf/707fe444-6540-49d6-86a3-fd6bee1cf345/Agenda2030_ep%C3%A4virallinen+suomennos.pdf, 30.10.2020

LIITE 1 – HAASTATTELURUNKO

Taustakysymykset: Miten olet päätenyt tähän tehtävään vihreään rahoitukseen liittyen? Miten vihreä rahoitus liittyy sinun työskentelyysi?

1. Miten määrittelisitte vihreän rahoituksen ja sen käyttötarkoitukset/tavoitteet?
2. Millaisia ongelmia vihreään rahoitukseen liittyy?
3. Millaisena koette vihreyden määrittelyn, kun velvoittavia kriteereitä ei ole vaan arvioinnissa hyödynnetään eri periaatteita rahoituslaitoksien omien viitekehyksien myötä?
4. Millainen tarve yhteneville kriteereille on vihreään rahoitukseen liittyen?
5. Miten rahoituksen myöntämisessä hanke todetaan vihreäksi ja kestävästä kehitystä tukevaksi?
6. Millainen rooli ulkopuolisilla arvioijilla on vihreyden määrittelyssä?
7. Millainen vaikutus eri vihreysasteilla on myönnettävän lainan määrään?
8. Miksi ja millä perusteilla vihreää rahoitusta myönnetään edullisemmin?
 - o Näettekö siinä mahdollisuutta viherpesulle?
 - o Haetaanko edullisempaa lainaa väärin perusteilla sen edullisuuden tai imagoetujen takia?
9. Miten koette viherpesun liittyvän vihreään rahoitukseen?
 - o Miten vihreään rahoitukseen liittyvää viherpesua voitaisiin välttää?
10. Miten hankkeet raportoivat ympäristöystävällisyydestään?
11. Miten voidaan olla varmoja, että hanke saa aikaan ennalta lasketut tai luvatut ympäristötavoitteet?
12. Miten seuraatte rahoitettujen hankkeiden ympäristöystävällisyyden toteutumista rahoituspäätöksen jälkeen?
13. Miksi hankkeiden viherpisteitä/vihreysasteita ei julkaista?
14. Miten hankkeita voitaisiin kannustaa tummemman vihreisiin asteisiin?
15. Miten hankkeiden tulisi itse raportoida lopullisesta ympäristöystävällisyyden toteutumisesta hankkeen valmistuttua?
16. Millainen rooli rahoituspäätöksen ja hankkeen valmistuttua tulisi olla hankkeiden jälkikäteisellä raportoinnilla?
 - o Kenelle vastuu kuuluisi enemmän toteutuneiden vaikutusten raportoinnista?
17. Miten toimisi, jos osana rahoituspäätöstä olisi vaatimus ympäristöystävällisyyden lopullisen toteutumisen jälkikäteisestä raportoinnista?
18. Miten jälkikäteinen raportointi voisi lisätä vihreän rahoituksen läpinäkyvyyttä?
 - o Miten muuten läpinäkyvyyttä vihreään rahoitukseen liittyen voitaisiin lisätä?
19. Millaisena näette vihreän rahoituksen tulevaisuuden? Millainen rooli läpinäkyvällä raportoinnilla on vihreän rahoituksen kehittymisessä?